

บัญญัติชาติก

ภาคที่ ๒๔

สุวรรณวงศ์ชาติก

เจ้าภาพพิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ

เจ้าจอมมารดาตลับ รัชกาลที่ ๕

ณ เมรุวัดเขมุนิยมพิตร

เมื่อ บรมเมย พ.ศ. ๒๔๗๓

โรงพิมพ์ ไสภณพิพรรฒนาการ

เจ้าจอมมารดาตลับ รัชกาลที่ ๕

พ.ศ. ๒๓๕๖-๒๔๗๒

ปัญญาสชาตก บัจฉิมภาค

๘ สุวรรณวงศ์ชาตก

หลวงธำรงเจติยรัฐ (เทศ วิวิธรัต) เปรียญ ๕ ประโยคแปล

สกุณี หตปุตตาวาตี อิทํ สตุถา สาวตถิยํ เขตวเน
วิหรนโต สุปปพุทฺเธน กตอชฌาณํ อารพุก กเถสิ

สตุถา สมเด็จพระบรมศาสดา เมื่อประทับอยู่ณเชตวันใกล้กรุง
สาวัตถี ทรงพระปรารภสุปฺปพุทฺธสากยราชฌกอชฌาณในพระพุทฺธองค์
เป็นมูลเหตุ ตรัสธรรมเทศนานี้ มีคำเริ่มว่า สกุณี หตปุตตาว
เป็นอาทิ (มีความพิสดารในนิทานวจนว่า)

วันหนึ่ง ภิกษุทั้งหลายประชุมกันณโรงธรรมสภาใกล้วโทยสุปฺป
พุทฺธว่า ดูกรอาวุโสทั้งหลาย สุปฺปพุทฺธสากยราชฌกอชฌาณในพระบรม
ศาสดามาคำนี้ไปว่า พระมหาสมณะละทิ้งนางพิมพาธิดาของเราออก
มหาภิเนกษกรรม ธิดาเราเฝ้าทุกขระทมปริเทวนานัก อีกเทวทัตต์ลูกรัก
ของเราจะไปบรรพชาในศาสนา ซ้ำกลับมาตั้งอยู่ในถานเป็นเวรภัยพระ
มหาสมณะ ๆ ทำให้แผ่นดินสับสนเทวทัตต์ไป - เราจักทำอันตรายแก่พระ
สมณะแก่แก่นั้นให้ได้ คราวหนึ่งจึงสุปฺปพุทฺธพาอำมาตย์พวกของตน ไป
คิมสุราชวางถนนใหญ่ไว้ เห็นพวกทนายกถอยากูและภักตรมามาก ช่วยกัน
ผูกกระชากเททั้งเสียหมด และทำอันตรายแก่พระสุคตมิให้ดำเนินไปได้

บัญญัติสาตก

พระบรมศาสดาทรงพากิษุสงฆ์กลีบขึงวิหาร แล้วพระองค์ทรงพยากรณ์ไว้ว่า อีก ๗ วันข้างหน้าพัสสาจะสยบสยบพทุธจมลงไปณบัดนี้โดยปราสาทของตน คนที่อยู่ใกล้ได้ทราบเหตุแล้วนำมาบอกแก่สยบสยบพทุธ ๆ จึงคิดว่าพระมหาสมณะตรัสพระวาจาจริงไม่แปรผัน เพราะฉะนั้น สยบสยบพทุธลากยราชจึงหนีขึ้นไปอยู่บนปราสาท ๗ ชั้น สั่งบริวารให้รักษาไว้มั่นคงคอยห้ามไม่ให้ลงจากปราสาท ครั้นถึงวันค้ำรบ ๗ อัครราชของสยบสยบพทุธหลุดออกจากโรงไป คนอื่นนอกจากสยบสยบพทุธแล้วไม่มีใครจับได้ สยบสยบพทุธจึงลงไปจับอัครราชเลยจมแผ่นดิน แล้วไปเกิดในมหานรก

สมเด็จพระบรมศาสดาทรงสะกดยกถาเรื่องนั้นแล้ว จึงเสด็จไปยังโรงธรรมสภาทรงตรัสถามทราบความแล้วจึงตรัสว่า คุณกรภิกษุทั้งหลาย สยบสยบพทุธจะได้พยายามฆ่าตถาคต และไม่อาจจะฆ่าได้เลยจมแผ่นดินไปเกิดในนรกเอง แต่ในปัจจุันชาตินี้ห้ามได้ แม้ในกาลปางก่อนตถาคตมีบัญญัติยังอ่อนอยู่ สยบสยบพทุธได้เคยทำเหมือนเช่นอย่างนั้นมาแล้ว ทรงตรัสเท่านั้นนิ่งอยู่ ภิกษุทั้งหลายจะใคร่รู้จึงทูลอาราธนา พระบรมศาสดาทรงนำอดีตนิทานมาอ้างดังต่อไปนี้ว่า

อดีเต เชยฺยวงฺสนฺคเร มหาวงฺสราชา ราชิ กาสเรสิ ในกาลล่วงแล้วนานมา มีพระราชาพระนามว่ามหาวงศ ทรงเสวยราชสมบัติณไชยวงศนครธานี พระมเหสีของพระมหาวงศราชาพระนามว่าสุวรรณวงศ์เทวี พระราชกนิษฐีของพระเจ้ามหาวงศพระนามว่าจิตตวงศ์ ได้ดำรงอยู่ในตำแหน่งพระอุปราชา พระมเหสีแห่งอุปราชาจิตตวงศ์

พระนามว่าสมุททาเทวี พระสมุททาเทวีมีพระธิดานามว่าสุจิตตาเทวี
ส่วนพระเจ้ามโหวิรวงศ์นั้นหาว่ามีราชโอรสและธิดาไม่ พระนางสุวรรณวงศ์
เทวีมีศีลสมาจารเป็นอันดี ถึงวันอุโบสถแล้วทรงสมาทานอุโบสถศีล
เป็นนิจ ตั้งจิตที่จะใคร่ได้พระโอรสสักองค์หนึ่ง

ด้วยอำนาจศีลแห่งพระนางสุวรรณวงศ์เทวี พิภพแห่งท้าวโกสีย์
ก็แสดงอาการร้อนผิดปกติประหลาด ท้าวสักกเทวราชใคร่ครวญดูทรงรู้อะไร
ว่า พระนางสุวรรณวงศ์เทวีสมาทานศีลมั่นหวังพระมหุทัยจะใคร่ได้ โอรส
ทรงกำหนดคิดว่าพระนางสุวรรณวงศ์เทวีควรจะได้ออรสที่สมควรอย่างใด
ท้าวโกสีย์เห็นพระโพธิสัตว์อยู่ณดาวดึงส์พิภพจนจะสิ้นอายุแล้ว จึงไป
ยังสำนักพระโพธิสัตว์เชื่อเชิญว่า ท่านควรจะลงไปปฏิสนธิในครรภ์แห่ง
พระนางสุวรรณวงศ์เทวีมนุษยโลก ท่านจึงได้ข้ายเพี้ยสมดังสขารมีให้
บริบูรณ์แก่กล้าแล้วจึงได้ตรัสเป็นพระพุทธรเจ้า ท้าวโกสีย์ให้พระโพธิสัตว์
รับอาราธนาแล้วก็เสด็จกลับไป

ครั้นถึงเวลาขจรสุสมัย พระโพธิสัตว์ก็จุติลงไปถือปฏิสนธิในครรภ์
แห่งพระสุวรรณวงศ์เทวี พระนางสุวรรณวงศ์เทวีทราบว่าตนมีครรภ์
จึงนำเหตุนี้ไปกราบทูลพระมหาวงศ์ราชาราชกัศิกา ให้พระราชอาปรทาน
คัพภบริหารไว้เป็นอันดี ครั้นถึงวันกำหนดตทศมาศแล้ว พระนาง
สุวรรณวงศ์เทวีก็ประสูติพระโอรสงามปรากฏดังสีสุวรรณ วันเมื่อทำ
มงคลนามกรพระราชกุมารนั้น พระราชาทั้งประยูรญาติพร้อมกัน
ประทานนามว่าสุวรรณวงศ์กุมาร

พระสุวรรณวงศ์ กุมาร ทรงวิมวาทกรรมี่ พระชนม์ได้ ๑๖ พรรษา
ทรงปรีชารอบรู้สรรพศิลปทั้งมวล กอปรด้วยคิเลตังอยู่ในธรรมเป็นที่นิยม
รักใคร่แห่งมหาชน บำเพ็ญกุศลบริจาคทานแก่สมณพราหมณ์ทุก ๆ
วัน สมาทานนั้นซึ่งอุโบสถตามกาลตามสมัย ทรงวินิจฉัยถ้อยความ
ตามธรรมสมาเสมอ ครั้นต่อมาพระราชบิดาทิวงคตแล้ว มหาชน
มีอุปโรหิตาตามาศย์เป็นต้น ทำการปลงพระศพถวายเพลิงเสร็จแล้ว พร้อม
กันจะใคร่อภิเษกพระโพธิสัตว์ ๆ ตรัสห้ามเสียมิได้ยอมรับ กลับแนะนำ
มหาชนให้พร้อมกันอภิเษกจิตตวงศอุปราชาซึ่งเป็นพระเจ้าอาว์ ให้ได้
เสวยราชสมบัติต่อไป พระเจ้าจิตตวงศทรงทราบว่า พระภาคีในย
เต็มใจยกราชสมบัติให้พระองค์ก็ทรงพระโสมนัส จึงประทานตำแหน่งที่
อุปราชาให้พระโพธิสัตว์

พระเจ้าจิตตวงศหาทรงตั้งอยู่ในยุคติธรรมไม่ พระอัครราชกุมาร
ไปด้วยอิสสา หาประพฤติกุราณธรรมตามราชประเพณีไม่ ส่วนพระ
โพธิสัตว์ประพฤติกุอยู่ในุราณธรรม และยอมแนะนำสั่งสอนประชาชน
ให้รู้จักประโยชน์และใช้ประโยชน์เป็นอันมาก ครั้นอุปราชากาลต่อมา
พระโพธิสัตว์จึงทูลลาพระเจ้าอาว์พามหาชนเที่ยวไปในป่า แสวงหา
มงคลหัตถิ เมื่อยังไม่ได้ก็อยู่ในไพร่นอนสน ๓ เดือน

คราวครั้งนั้น พระราชาทรงพระนามว่ายสกะองค์หนึ่ง เสวย
สิริราชสมบัติณอวิภูษุมหานครบุรี พระมเหสีของพระเจ้ายสกราชนั้นพระ
นามว่าสีลวดีเทวี พระนางสีลวดีเทวีนั้นมีพระราชธิดาพระนามว่าปุณ
นีอยู่องค์หนึ่ง พระเจ้ายสกราชนั้นเสวยสุราขานเป็นนิจกาล เมื่อเสด็จ

ออกประทัยณท่ามกลางหมู่อำมาตย์ ใ้ให้พระราชธิดานั่งบนพระเพลา
 ของพระองค์ ทรงอภิรมย์ด้วยพระราชบุตรประทัยวิจิตรความ พระ
 ราชบุตรมีชันษาได้ สิบห้าสิบหกปี มีผิวพรรณงดงามถึงสี่สุวรรณ พระ
 ราชธิดานั่งอยู่ในสำนักพระราชบิดาจนถึงเวลาตก ครั้นถึงเวลาขุจสุสมัย
 จึงไ้กลับไปบรรทมยังปราสาทของเธอ ทรงบรรทมหลับไปจนตะวันสาย
 หาดันไม่ พวกทาสสนมมารพระเพลิงก็พากันนอนหลับไปหมดด้วยกัน
 วันนั้นพระราชาส่วยสุราเมานักแล้ว เมื่อไม่เห็นพระราชธิดา
 ขนมาเผ้าก็กริ้วใหญ่ หมายพระแสงดาบไ้เสด็จไปถึงปราสาทราชธิดา
 เบ็ดทวารเข้าไปทอศพระเนตรพวกสาวใช้ยังหลับอยู่แล้วตรัสบริภาษ พวก
 ทาสีตกใจตกชนกแล้วพระอาชญาที่พากันหนีไป พระราชธิดาตื่นบรรทม
 แล้วเห็นพระราชบิดาทรงโกรธา ก็หมอบลงถวายบังคมบาทพระราช
 บิดา ๆ จึงประหารราชธิดาด้วยฝ่าบาท แล้วบริภาษรับสั่งขี้ไ้ว่า เจ้า
 เป็นหญิงชั่วร้ายกาลกรรมนี้ เจ้าไม่ใช้ลูกของเรา เจ้าเป็นลูกพวกโจรไพร
 เจ้าจงไปสู่นักพวกโจรเถิด
 ฝ่ายนางปุณรีราชธิดาถูกพระราชบิดาประหารและบริภาษขี้ไ้ เธอ
 ก็คิดโทมนัสน้อยพระทัยว่า พระราชบิดาหาสิ้นเหาเราไม่ ไ้ไ้โดยดี
 บริภาษเราถึงเพียงนี้ เราจะทนอยู่ต่อไปทำไมให้อายเขา เราจักไป
 ยิงราวฆ่าตายเสียประเสริฐกว่า คำนีแล้วจึงเก็บเครื่องแต่งองค์และ
 แก้วแหวนห่อเข้าคียบดี จึงทาสีรอนทรีย์ให้ชมขมอมปลอมมกายาออก
 ไปสู่ป่า แต่เที่ยวชอกซอนไปในพนมวันนย์ไ้ ๓ เดือน แล้วค้ำเนิรไป
 บรรลุถึงสำนักพระดาบสองค้หนึ่ง เธอก็เข้าไปหาพระดาบสแจ้งความ

แต่ต้นมาให้คายสพัง แล้วขออาศัยยั้งอยู่ณสำนักพระคายส ๆ ก็
 รัยเลี้ยงไว้ ทานานาผลาผลมาให้เสวยมิได้ ให้ชกสน

นางปุณฺณราชธิดาอยู่ในสำนักพระคายสกำหนดได้ ยั้งหนึ่งจึงนทชนมา
 ว่า เราเป็นมาตุคามย่อมเป็นมลทินแก่บรรพชิต เพราะฉะนั้น เรา
 จักลาพระคายสไปยังถิ่นที่มีมนุษย์คึกว่า คึกแล้วก็เข้าไปขอกลาพระ
 คายส พระคายสจึงคิดว่านางปุณฺณเป็นชาติมาตุคาม มักจักมี
 ความอันตรายมากนัก เราจักให้มนต์จินตคามณิกขพระขรรค์ทิพแก่เธอ
 ไป เพื่อยोगกันอันตรายภายนอก คึกแล้วก็ให้นางปุณฺณเวียนมนต์
 จินตคามณแล้วมอบพระขรรค์ให้ไป

ในทันหากจะมีคำถามว่า พระคายสได้พระขรรค์ทิพไว้ด้วยอย่างไร
 พงวิสัยชานาแก้ววิชาธรผู้หนึ่งอยู่คณธมาทนบรรพต พากรรยาไปเที่ยว
 ยั้งบ้านารวัน วิชาธรผู้หนึ่งอยู่สุทิสสนบรรพตเหาะไปในเวหา พย
 วิชาธรกยภรรยาณเข้าคึกจกแย่งเอาภรรยาวิชาธรผู้นั้น จึงตรงเข้ารบ
 กันกับคณธมาทนวิชาธร สุทิสสนวิชาธรอ่อนกำลังพลตกจากอากาศ
 แพ้ฤทธิคณธมาทนวิชาธร สุทิสสนวิชาธรหลบหนีไปอาศัยอยู่สำนักพระ
 คายส ๆ จึงรักษาด้วยรากไม้ ไบยาและนารอน สุทิสสนวิชาธรนั้น
 สะบายหายโรคแล้วจึงถวายพระขรรค์ทิพเล่มนั้นแก่พระคายส ๆ รัยไว้
 แล้วถามว่า คุณของพระขรรค์เล่มนี้มีอย่างไรบ้าง สุทิสสนวิชาธร
 แจงว่าพระขรรค์เล่มนี้มีคุณมากมาย แม้ผู้ใดโกรธจกทำอันตราย
 พระผู้เป็นเจ้าจงหียบพระขรรค์แกว่งไป ผู้นั้นจะล้มลงเฉยพิแล้วหนีไป
 ก็ผู้ใดพยายามมาคร้ายจะใคร่เช่นฆ่าพระผู้เป็นเจ้า ๆ จงแกว่งพระขรรค์

ไป ฝันจนถึงซึ่งความตาย ถ้าหากว่าพระผู้เป็นเจ้าต้องการจะไป
นาคพิภพและสวรรค์ หรือใคร่จะไปยังที่ใด ๆ พระผู้เป็นเจ้าจึงถือเอา
พระขรรค์ ๗ ไปถึงใต้ ซึ่งทนนั่น สุธัสสนวิชาธรรมาเจงกนแล้วกนมีศการ
ลาตายสไป

ฝ่ายนางปรีดีราชธิดาภิหารพระขรรค์เล่มนั้นมา จึงมีศการลาพระ
ตายสกำหนดทิศทางที่จะไปเมืองของตนแล้วดำเนินไป นางปรีดีราช
ธิดานั้นเที่ยวชอกชอนไปตามภูเขาลำเนาไพร จนไปถึงที่อยู่แห่งหมู่
ยักษแห่งหนึ่ง นางไม่รู้จักจะไปทางไหนจึงนั่งอยู่ที่ โคนต้นไม้ร้างแค้น
แห่งหมู่ยักษ

คราวนั้น มียกษสองตนพี่น้องเคียวไปพบนางปรีดีราชธิดา ยักษ
พี่ชายพูดว่าเราจักจับหญิงนี้ฆ่ากินเสีย ยักษน้องชายพูดว่าข้าจักเอาไป
เป็นเมีย ยักษสองตนรีบร่นเข้าไปปรารภจะจับนางปรีดีราชธิดา ๆ จึง
หยิบพระขรรค์ ขนแกว่งไปแกว่งมา ยักษพี่ชายก็ถึงความตายด้วย
อำนาจพระขรรค์ทิพ แต่ยักษน้องชายนั้นหวังหนีไปได้ นางปรีดีราชธิดา
พ้นภัยแล้วดำเนินไปในเวลานั้น ครั้นล่วงไปได้ ๓ เดือนจึงบรรลุถึงเขตต์
ไชยวงศ์นคร นางจึงเข้าหยุดร้างบรอนนอนหลับอยู่ณ โคนต้นไม้ร้างแห่งหนึ่ง

ในขณะนั้น พฤกษเทวดาเห็นนางปรีดีราชธิดาประกอยด้วยบุญ
ลักษณะแล้วคิดว่า นางกุมารีกาผู้ นี้มีบุญหาใช้หญิงเลวทรามไม่ สสมควร
จะเป็นมเหสีแห่งพระสุวรรณวงศ์ราชกุมารได้ คิดแล้วจึงแปลงเพศเป็น
เนอทรายทอง วิ่งสยดหยดย่องผ่านพิภพพระสุวรรณวงศ์ไป พระ
สุวรรณวงศ์ทรงเห็นแล้วอยากได้ โศกชนหลั่งมาควบขยับตามไปถึงที่

นางปรีณอนหลับอยู่นั้น เห็นนางปรีณมีศรีโสภิตา ไซต้วงกวดวงพระ
 จันทรอนตกตึกคอกยกขยับพลพิ นักยนิกรักใคร่ตรงเข้าไปใกล้เห็นพระชรรค์
 วางอยู่ข้างองค์นาง จึงหยิบพระชรรค์นั้นมาถือไว้แล้วปลุกนางปรีณ ๗
 ตนขึ้นเห็นพระสุวรรณวงศแล้วเหลียวหาพระชรรค์ไม่เห็นจึงถามว่า เธอ
 เอาพระชรรค์ของข้าไปหรือ ๗ เธอพเอามาเอง ๗ แน่ะนางผู้เจริญ
 เธอมีภักดาแล้วหรือยัง ๗ ก็ฉันหลงทางมาอยู่กลางป่า จะไ้ภักดา
 มาแต่ที่ไหน ๗ แน่ะนางผู้เจริญ นี่จะเ็กรไปไหนต่อไปและมาแต่ที่
 ไหนเล่า นางปรีณจึงเล่าความแต่ต้นจนปลายให้พระสุวรรณวงศทรง
 ทราบ พระสุวรรณวงศทรงทราบแล้วก็โสมนัส จึงรับนางปรีณราชธิดา
 ให้ขึ้นหลังม้า แล้วพาไปถึงที่พลนิกายตงที่พรงอยู่นั้น ครั้นแล้วจึง
 เสกัจกลบยงนครทลความให้พระมารดาทราบ แล้วอภิเษกนางปรีณ
 ตั้งไว้ ในที่พระมเหษี

(ต่อขึ้นไปจะกล่าวถึงฝ่ายพระราชธิดามารดาของนางปรีณ)

ใจความว่าพระเจ้ายสกราชธิดาของนางปรีณนั้น ครั้นสร้างเมาสุรา
 แล้วระลึกถึงราชธิดาขึ้นมา เสกัจไปหาถึงปราสาทราชธิดาเมื่อมิไ้เห็น
 จึงถามพวกทาสว่า ธิดาของเราหายไปข้างไหน พวกทาสจึงกราบทูล
 พระราชว่ามิไ้เห็น พระราชาจึงพร้อมด้วยมหาชนให้แยกย้ายกันไป
 เทยวค้นหาตามราชนิเวศน์ และประเทศราชอทธยานตลอดทั่วไ้ภายใน
 สกนนครก็มีไ้พบ เทยวเวียนตลยหาไปในที่ศทงดี ฝ่ายพระชนนี
 เสกัจกับอินเตปุริกานารี ทรงโลกเสกัจขึ้นบนปราสาทราชธิดา ทอด
 พระเนตรนาสนะแล้วตรัสวิลาปคาถาดังนี้ว่า

สกุณั หตปุตตา ว
จิรั ทุกุเขน ฉายิสุสั

สุณณั ทิสฺวา กุลาวิกั
สุณณั อากมฺมิมึ ปุริ
สุณณั ทิสฺวา กุลาวิกั
ราชธตรึ อปสฺสตี

กุรุรุ ว หตจฺฉาปา
จิรั ทุกุเขน ฉายิสุสั

สุณณั ทิสฺวา กุลาวิกั
สุณณั อากมฺมิมึ ปุริ
สุณณั ทิสฺวา กุลาวิกั
ราชธตรึ อปสฺสตี

สา นฺน จากวากั ว
จิรั ทุกุเขน ฉายิสุสั

ปปลลสฺมึ อนุทเก
สุณณั อากมฺมิมึ ปุริ
ปปลลลสฺมึ อนุทเก
ราชธตรึ อปสฺสตี

กมฺมารานั ยถา อุกา
เอวิ ฉายามิ โสเกน

อนฺโต ฉายตี โน พหิ
ราชธตรึ อปสฺสตี ฯ

ความว่า แม่อยู่ข้างหลังเห็นแต่ราชวังวิเวกสงัด แม่ไม่เห็นหน่อ
กษัตริย์ราชธิดา แม่ก็ตั้งจะโสกาไม่วายหน้าพระเนตร ตั้งแต่ทนทุกข์
ทเวษไม่วายโคก ด้วยบุตรวิโยคหากرنทค อุปมาเหมือนแม่นก อัน
นายพรานเจ้ากรรมนำเอาลูกไป เห็นแต่รังเปล่าเข้าที่ไร ก็มีแต่จะ
ร้องไห้เป็นหัวหน้า ก็มีอุปมาเหมือนนอกแม่ โธตั้งแต่นั้นแลแม่จะ

๔
ขุณฺณาสชาคก

ไม่วายทุกข์เลยสักเวลา ไหนชีวิตของมารดาจะรอดอย่าสงสัย เมื่อ
มารดามาเห็นแต่ราชฐานเปล่งมิได้เห็นราชธิดาเจ้า ก็ชบเซาระทม
ทุกขทรมานอนยาวนาน เปรียบปานคังแม่นกจากพราว อันตึกหล่ม
ปราศจากวาร มีแต่ว่าจะสิ้นสูญชีวิตไป อนึ่งอุปมัยเหมือนเข้าของ
ช่างทองเขาหลอมสุวรรณย่ออมรมร้อนละลายคว้างเป็นควันเปลวอัคคี ก็
มีอุปมาเหมือนอกแม่ นัยวันแต่จะหมองไหม้ไปด้วยความไคก กว่า
จะสิ้นชีพทำลายไป

ครานั้น บรรดานางสนมกำนัลในแต่สักคนหนึ่งก็มีใต้อาจดำรง
กายอยู่ได้ พากันร้องไห้ลมกลงทั้งกายา อุปมาเหมือนศาลวันอันลม
ยุคนธวาตหากพัดฝนให้ลมลงฉะนั้น พระเจ้ายศกษัตริย์ทรงพระไคกาคร
มิไควาย พาพวกสนมнарพเลียงทั้งหลายชอนพระทรวงพลาจ ทาง
เสด็จไปยังเรือนจำคุมขังนักโทษ จึงตรัสโปรดว่าให้ปล่อยนักโทษไป
กว่าเราจักได้พบราชธิดาของเรา

(ตอนนี้จะกล่าวถึงพระราชจิตตวงศ์ต่อไป)

ใจความว่า พระราชจิตตวงศ์พระเจ้าอาวของพระโพธิสัตว์ ทรง
ทราบว่พระโพธิสัตว์ได้นางรัตนกุมารีมาไว้ ใครจะทอดพระเนตรนาง
รัตนกุมารีก็ รัชสั่งให้หาตัวนางปุณฺเฑวมาเฝ้า ทอดพระเนตรแล้ว
ทรงปฏิพัทท์ อันความกำหนัดเข้าคุนเคื้อนพระหฤทัย ทรงดำริหาอุบาย
จะให้ไคนางปุณฺเฑวว่า เราฆ่าพระสุวรรณวงศ์เสียไคแล้ว ก็จักไคนาง
ปุณฺเฑวมิต้องสงสัย ดำริแล้วจึงประทานเครื่องน่านาลังการให้นางปุณฺเฑว
แล้วรัชสั่งให้ส่งนางปุณฺเฑวกลับไค นางปุณฺเฑวถววยบังคมลากลับมาถง

ปราสาทของตนแล้ว จึงทูลเล่าความนั้นถวายพระสุวรรณวงศ์อุปราชา
 ครั้นพระสุวรรณวงศ์อุปราชาเข้าเฝ้าพระเจ้าจิตตวงศ์ฯ ทรงตรัสว่า ท่าน
 สุวรรณวงศ์จงให้นางปฐมิเทวีแก่เรา เราจะอภิเษกนางสู่จิตตาเทวีธิดาของ
 เราให้แก่ท่าน พระโพธิสัตว์จึงกราบทูลว่า พระมหाराช ชึ่งพระองค์
 ทรงประภาษมาทงนยงหาควรไม่ พระเจ้าจิตตวงศ์ก็ทรงนิ่งไป

ครั้นอุปภาคสมัยต่อมา พระจิตตวงศ์ราชาคิดอุบายได้อย่างหนึ่ง
 จึงรับสั่งให้หาพระโพธิสัตว์มาเฝ้าแล้วตรัสว่า ท่านสุวรรณวงศ์ เทพยคา
 รักษาพระนครโกธธทั่วนั้นใหญ่ ได้ทำนางสู่จิตตาเทวีลูกของเราให้เป็น
 ใช้มากแล้วบอกกะเราว่า ที่เมืองพระยานาคมีดอกกะมุทมากมาย พระ
 องค์จงใช้พระสุวรรณวงศ์ให้ ไปนำดอกกะมุทนั้นมาบูชาข้าพเจ้าผู้เทวดา
 เสีย ถ้าว่าพระสุวรรณวงศ์ได้ดอกกะมุทมาบูชาข้าพเจ้าผู้เทวดาแล้วไซ้
 ราชธิดาของพระองค์ก็จะหายความไข้ ถ้าว่าพระสุวรรณวงศ์นำดอก
 กะมุทมาบูชาไม่ได้ไซ้ ราชธิดาของพระองค์ก็จักสิ้นพระชนม์ไป
 เทพยคาบอกแก่เราไว้อย่างนั้น ถ้าว่าธิดาของเราถึงกาลกิริยาแล้วชีวิต
 ของท่านก็จะล่วงไปตามกัน เพราะฉะนั้น ท่านจงไปยงนาคพิภพนำ
 ดอกกะมุทมาบูชาเทพยคาเสียให้ได้

พระโพธิสัตว์สคยพระราชดำรัสแล้วก็รับสั่งว่า พระราชาคิดหาอุบาย
 จักเอาภรรยาของเราแล้วทูลตอบว่า ขอพระองค์จงรอไว้สัก ๗ เดือน
 ก่อน ข้าพเจ้าจะไปนำดอกกะมุทมาให้ได้ แล้วพระองค์ก็เสด็จมา
 ยงปราสาทของพระองค์ ทรงตรัสบอกความเรื่องนั้นแก่นางปฐมิเทวีฯ
 จึงทูลว่า พระมหाराช พระองค์จงถอยเอาพระขรรค์เล่มนั้นไปเป็นคูหัตถ์

แล้วนางจึงทูลบรรยายคุณของพระขรรค์ให้พระโพธิสัตว์ทรงทราบ พระ
โพธิสัตว์รับพระขรรค์ที่พิไว้แล้วเสด็จไปทูลลาพระราชามารดา ๆ โกรธพระ
ราชายกใหญ่ได้ขริภาษพระราชแล้วตรัสประพันธ์คาถานี้ว่า

อเร ทุณฺณ จ กสิราช กสฺมา ปุตุตฺติ อเปสยิ

นาคภวนํ กมฺมุตฺตญจ กุโธ อคณฺหสิ ตวญจ ฯ

ความว่า พระราชาผู้โหดร้ายกาลิ ไฉนนี้มาแก่งไขให้ลูกของ
เราไปยังนวกพิภพเล่า พระลูกเจ้าจะไปเอาดอกกะมุทมาแต่ที่ไหน พระ
นางทรงกรรแสงพลาททางประทานพรแก่พระโพธิสัตว์ว่า พ้อจงไป
ให้มีความสุขสำราญ ภัยพาลทั้งหลายนคอยกษและขี้คางทั้งนาคครุฑ
จงอย่าประทุษร้ายทำอันตรายแก่พ่อได้ สรรพสัตว์มีราชสีหเป็นอาทิเห็น
พ่อแล้วจงแคล้วคลาดปลาตหนีไป ขออย่าได้มากล่ามกลายประสยพกตร
ลูกรักของแม่เลย ปะธานพรแล้วก็ส่งพระโพธิสัตว์ไป

ฝ่ายนางปุณฺณเทวีนนทรงครรรณีมาใต้ ๕ เดือนแล้ว พระโพธิสัตว์จึง
ทูลฝากพระมารดาว่า ขอพระมารดาจงกรณารักษานางปุณฺณผู้มีครรรณี
ด้วยช่วยของกันอย่าให้เป็นอันตราย แล้วพระองค์ถวายบังคมลาเสด็จ
ออกนอกพระนครมุ่งหมายทางหิมวันต์ หมู่อำมาตย์ทั้งหลายนั้นชวนกัน
ตามไปส่งถึงมหาวัน พร้อมกันแวดล้อมพระโพธิสัตว์ด้วยความอาลัย

พระโพธิสัตว์จึงให้พวกอำมาตย์กลับแล้ว ก็ดำเนินไปแต่พระองค์
เดียวเที่ยวไปในพนาวันและชอกภูเขานานที่ธาร นัยประมาณได้เดือน
หนึ่งถึงเมืองร้างเขาเมืองหนึ่ง จึงแวะเข้าไปตรวจดูเห็นบ้านและร้าน
ตลาดทั้งธัญชาติทั้งเกลอนกปลาอยู่ แต่ห้ามผู้คนและสัตว์เคี้ยวรจฉาน

๘ สวรรณวงศ์ชาตก

ไม่ พระองค์นึกสงสัยว่าน่าอรรคจรรยจริง แล้วเสด็จขึ้นบนราชถาน
 เบ็ดประตูห้องเข้าไป เห็นสุวรรณมัญญาแท่นหนึ่ง จึงตรวจดูเห็น
 ประตูนันต์สำหรับเข้คยัคได้ จึงผลักประตูเข้าไปไ้เห็นนางรูปงาม
 นามว่าสุวรรณมัญญา จึงรับสั่งเรียกให้ออกมา นั่งภายนอกแล้วถามว่า
 แน่ นางน้องเหตุไรน้องจึงมาอยู่ในที่นี้แต่ผู้เดียวเล่า
 นางสุวรรณมัญญานารทอาถรรพ์แล้วแจ้งว่า ทเมืองนมผเสื่อ
 น้าอยู่ณสระ โบกขรรณทขามหาวัน มนุษย์หรือสัตว์เคยรจฉานเหล่าใดไป
 คมน้ำและเก็บเอาเงาขัวในสระไปกิน ผเสื่อนานนั้นก็ขยเอามนุษย์และสัตว์
 เคยรจฉานเหล่านั้นกินเสียสิ้น เมื่อสมัยกาลคราวหนึ่ง พระอัยกาของ
 หม่อมฉันท่านดำรงตำแหน่งเป็นพระราชาณเมืองนี้ เสด็จไปประพาศข่า
 เทยวลาเนอติดตามเนอไปแต่องค์เดียว ครั้นถึงเวลาเที่ยงวันถึงสระ
 ค่ายลนนั้นเข้า พระอัยกาเจ้าลงสระเสวยวาร์และเก็บเงาขัวผกขัวเสวย
 ผเสื่อนานนั้นจกจับพระอัยกาเป็นนภิกษา พระอัยกาขอชีวิตไว้รับรอง
 ว่าจะส่งมนุษย์ไปให้กินวันละคนทุก ๆ วัน ผเสื่อนานนั้นถอเอาค้ำมัน
 สัญญาแล้วปล่อยพระอัยกามา ต่อแต่นั้นพระอัยกาจึงจัดส่งนักโทษไปให้
 ผเสื่อนากินวันละคน จนสิ้นรัชชกาลพระอัยกาแล้ว พระชนกของหม่อม
 ฉันท่านได้เป็นพระราชาหาได้ส่งส่วยไปให้แก่ผเสื่อน้ำไม่ ผเสื่อนาน
 จึงมาจับเอามนุษย์และสัตว์กินแล้วก็ไปอยู่ณสระ โบกขรรณนี้ พระราช
 บิดาของหม่อมฉันถามโหราจารย์ว่า ทำอย่างไรพวกเราจึงจะฆ่าผเสื่อน้ำ
 ได้ โหราจารย์คำนวณฤกษ์โหราศาสตร์แล้วกราบทูลว่า พระราช
 บิดาของพระองค์จักได้ภคคามฤทธิมากผู้หนึ่ง จึงจักฆ่าผเสื่อนาน

ขุณยญาสชาตก

ไต่ แล้วจก ควกเอาแก้วมณ ในท้องผเสื่อนำน้ำสคนธวาริมารตกกระตก
 มนุษย์และสัตว์ทผเสื่อนำกินไว้ ในท้อง กระตกทั้งหลายก็จกกลายเป็น
 เป็นมนุษย์และสัตว์ตามสภาพของตน เพราะฉะนั้น พระราชบิดาจึงเอา
 หม่อมฉันใส่เข้าไว้ในสุวรรณมัญญาแล้วถึงที่วงศ์ไป มหาชนชาวพวก
 หลบหนีไปในนานาทิศรอดชีวิตไปก็มี บางพวกอาลัยอยู่ด้วยที่เรือนำบ้าน
 เรือนของตน ก็พากันม้วยมรณเป็นภิกษาแห่งผเสื่อนำอย่างนี้

นางสุวรรณมัญญาเล่าความถวายพระโพธิสัตว์แล้วถามว่า ท่าน
 อาจจกฆ่าผเสื่อนำนั้นไต่หรือไม่ พระโพธิสัตว์จึงตรัสตอบว่า แน่ะ
 น้องพี่อาจจกฆ่าผเสื่อนำไต่ แล้วพระองค์ประโลมนางสุวรรณมัญญา
 ให้ชอบชนหฤทัย สองกษัตริย์ก็ไต่ถึงโลกภาคฤกษ์ ต่างสนทนา
 กันอยู่จนถึงเวลาพลบค่ำ

คราวนั้น ครนผเสื่อนำตนชนแล้วเสด็จรูปกายให้เป็นที่น่าฟังกลัว
 เทยวไปไต่เห็นสองกษัตริย์แล้วหมายจะจับกินเสีย นางสุวรรณมัญญา
 เห็นผเสื่อนำมากก็ตกใจหลบเข้าไปในสุวรรณมัญญา พระโพธิสัตว์จึง
 แกว่งพระขรรค์แกว่งของกินไว้ เสียงพระขรรค์แกว่งนภาสนั่นคจดัง
 เสียงฟ้าเข้าไปฆ่าเอาหัวใจผเสื่อนำ ๆ ทำกาลกิริยาตายไป พระโพธิสัตว์
 จึงตรัสเรียกนางสุวรรณมัญญาให้ออกมา นางสุวรรณมัญญาออกมา
 เห็นผเสื่อนำตายแล้วก็โลมมันส์ แล้วเตือนให้พระโพธิสัตว์ฆ่าท้องผ
 เสื่อนำออกจก พระโพธิสัตว์รับค่านางสุวรรณมัญญาแล้ว จึงฆ่าท้องผเสื่อ
 นำด้วยพระขรรค์แกว่งพยรัตนมณอยู่ในท้อง แล้วเลือกกระตักออกมา
 กองเป็นส่วนส่วน จึงเอาแก้วมณแช่ลงในสคนธวาริ เอวารินนรค

กรณ์ถวายไว้ว่า พระองค์จงทำกลองลูกหนึ่งไว้แล้วให้พระราชกุมารเข้า
 ไปอยู่ในกลอง พระราชกุมารนั้นจักไต่ถักคามฤทธานภาพมาก ฤคคา
 ของราชธิดาจักฆ่าสกุณนั้นตาย แล้วจักแหะเอาแก้วในศิระนกกนั้นให้
 ชีวิตแก่พระราชธิดา เพราะเหตุนั้น พระราชบิดาของหม่อมฉัน จึง
 ให้หม่อมฉันเข้าส่อนอยู่ในกลองไขน ข้าแต่พระลูกเจ้า พระองค์จัก
 อาจฆ่านกกนั้นได้หรือไม่ ฯ พี่อาจฆ่านกกนั้นได้ นางสุวรรณเกษม
 ความดีฤทัย นางไต่ยอมองค์เป็นบาทบริจาริการ่วมภริยาตามโลก
 ธรรมดา

พระโพธิสัตว์ตรัสถามว่า เมื่อไรนกกหัสติลงคจกมา ฯ เมื่อใด
 เราก่อไฟให้มีควันปรากฏขึ้น เมื่อนั้นนกกหัสติลงคเห็นควันไฟแล้วก็
 จกบินมา ครนรุ่งขึ้นอีกวันหนึ่ง พระโพธิสัตว์จึงก่อไฟให้มีควันปลุ้ง
 ขึ้นมาก นกตัวนั้นเห็นควันไฟปลุ้งขึ้นแล้วก็โผบินบินมาร่อนอยู่บน
 อากาศ พระโพธิสัตว์เห็นแล้วทรงแกว่งพระขรรค์แก้วตรงต่อนกนั้น
 พระขรรค์แก้วสังแสงไสยงถึงสิ้นสิ้นใหญ่ นกตัวนั้นมีหัวใจแตกออก
 ไปทำกาลกริยาตายด้วยอาณภาพพระขรรค์แก้ว แล้วพระโพธิสัตว์จึง
 ฆ่าศิระนกกนั้นแล้วควักเอาแก้วมาไต่ดวงหนึ่ง จึงฆ่าทองนกกเก็บเอา
 กระจกมหาชนมีพระราชาเป็นต้นมากองไว้ แล้วทำให้มีชีวิตเป็นมนุษย์
 ชนดงเก่า

มหาชนมีพระราชาเป็นต้นกลบไต่ชีวิตเป็นชนแล้ว พากันสรร
 เสริญคุณพระโพธิสัตว์ใครจะให้ครองราชสมบัติอยู่เมื่อนั้น พระมหา
 ฤษทรย จงตรัสถามว่า ท่านมาแต่ธานีบุรีใดและจะไปไหนต่อไป พระ

โพธิสัตว์เมื่อจะทูลความทั้งปวงถวายพระราชาราชเจ้าทูลว่า ข้าแต่พระ
 มหาราช พระเจ้าอาวของข้าพระบาทเสวยราชสมบัติณะเมืองไชยวงศ์บริ
 รัยสังไซ ให้ข้าพระบาทไปเอาดอกกมุต ที่ นาค พิภพไป บชชา เทวดา รั ก ษา
 พระนคร เพราะฉะนั้นข้าพระบาทจึงสัจจมาถถึงเมืองนี้ พระเจ้าข้า

พระโพธิสัตว์จึงทูลลาพระราชาราชออกจากนคร สัจจไปในพนาวันนัย
 ไค้ อิกเคื่อนหนึ่งบรรลุดังสระ โยกชรณแห่งหนึ่ง จึงแวะเข้านั่งพักอยู่โคน
 ต้นไทรใกล้ขอบสระ ทรงเก็บนามาผลผลาเสวยตามสบายพระทัย
 คราวนั้น พระยารุณนาคราชมีหม่นนางนาคมานวิกาแวกคล่อม ออกจาก
 นาคพิภพพากันเล่นน้ำในสระนั้นตั้งแต่เวลาเช้าจนถึงเวลาเย็น คราวนั้น
 มีพระยาครุฑตัวหนึ่งบินมาทางอากาศ เห็นฝูงนาคทั้งหลายหมายจะ
 โดยเอาไปกินเป็นภักษา ฝูงนาคมานวิกาเห็นแล้วก็ตกใจ พากัน
 ตันแผ่นดินหนีไปยังนาคพิภพ ท้าวรุณนาคราชยังมีทันเห็นพระยาครุฑจึง
 ทาหนีไปไม่ พระยาครุฑจึงทำเสียงขก โผมาปรารภจะจับพระยารุณ
 นาคราช พระโพธิสัตว์เห็นดังนั้นจึงแกว่งพระขรรค์แก้ว ทำให้เป็นแสง
 แฉววาวและให้บินลือเสียงดัง พระยาครุฑไค้ฟังเสียงลั่นสนั่นนั้นหันหน้า
 แลไป แสงแก้วขาดนั้นนาพระยาครุฑก็พลัดตกลงจากอากาศ มีความ
 โกรธผูกอาฆามาหมายมาตจะประหารพระโพธิสัตว์ ๆ ก็แกว่งพระขรรค์
 ให้แสงส่มผลัดพระยาครุฑ ๆ ก็ล้มกลิ้งขาดใจตายลงในทันนั้น

ท้าวรุณนาคราชเลื่อมใสในพระโพธิสัตว์แล้วดำริว่า มนุษย์ผู้
 ช่วยชีวิตเราไว้ เราควรจะตอบแทนมนุษย์ผู้ช่วยนี้บ้าง ดำริแล้วจึงจำแลง

แปลงกายเป็นครุฑมานพ เข้าไปทำความเคารพพระโพธิสัตว์แล้วถามว่า
 ท่านมหาบุรุษ ท่านจะไปข้างไหนหรือ พระโพธิสัตว์ตรัสว่า ท่าน
 นาคราช เราจักไปนาคพิภพ จักไปหากอกกมุตได้แล้วจะนำไปถวาย
 พระเจ้าอาว์ของเรา ฯ ถ้ากระนั้น ท่านมาไปกับข้าพเจ้าจะพาไป ท้าว
 วรุณนาคราชจึงพาพระโพธิสัตว์ไปถึงนาคพิภพแล้ว จึงยกนางสุวรรณ
 นาคีธิดาของตนให้เป็นบาทบริจาริกา แล้วให้ทิพวิธาสังการแก่พระ
 โพธิสัตว์ ฯ อยู่ในนาคยาคาลประมาณเดือนหนึ่ง จึงทูลลาท้าววรุณ
 นาคราชว่า ข้าพเจ้าจักขอลาไปยังไซยวงศนครธานี ท่านจงให้คอก
 ทิปกมุตแก่ข้าพเจ้าเถิด ท้าววรุณนาคราชจึงให้คอกทิปกมุตแก่พระ
 โพธิสัตว์แล้วถามว่า ท่านจักพานางสุวรรณนาคีบาทบริจาริกาไปด้วย
 หรือไม่ ฯ ข้าแต่ นาคราช นางสุวรรณนาคีพอใจจะไปก็จงไป ถ้าและ
 ไม่เต็มใจไปก็จงอย่าไปเลย ท้าววรุณนาคราชจึงถามนางสุวรรณนาคีว่า
 เจ้าจักเต็มใจไปด้วยภักดีหรือไม่ ฯ หม่อมฉันจักไปด้วยราชภักดี ท้าว
 วรุณนาคราชจึงยอมอนุญาตให้นางสุวรรณนาคีไปกับพระโพธิสัตว์ ฯ กับ
 นางสุวรรณนาคีทูลลาพระบิดามารดาแล้ว ถอนเอาแก้วต่าง ๆ ขึ้นจาก
 นาคพิภพมาถึงแดนมนุษย์ จึงหยุดพักผ่อนน้ำในสระโยกขรณี ครั้นถึง
 เวลาสายเย็น จึงพร้อมกันไต่ยาสันอยู่ใต้ร่มพฤกษา แล้วปรึกษากันว่า
 เราจักพากันไปยังป่าหิมวันต์ เทยวชมนานาบรรพตและสัตว์จตชาติ
 ทวิชาติ นานารุกขชาติเสียก่อนแล้วจึงค่อยไป ครั้นรุ่งขึ้นอีกวันหนึ่ง
 พระโพธิสัตว์จึงพานางสุวรรณนาคีเสด็จไปยังหิมวันต์ ทอดพระเนตรภูเข
 และสระน้ำและสรรพสัตว์ต่าง ๆ ตามความสำราญหยุดพัก

แท้จริง หิมวันตบรรพตนั้นสูงไต่हार้อยโยชน์ กว้างและยาว
ไต่สามพันโยชน์ ประคยไปด้วยยอดแค่มหินสพนมีสุทิสสนกฏเป็นต้น
บนหิมวันตบรรพตนั้นมีสระใหญ่เจ็ดสระ มีสระอนาคาตเป็นอาทิ กว้าง
และลึกมีปริมาตรไต่ร้อยยี่สิบห้าโยชน์ สระอนาคาตนั้นมีภูเขาค้ำลูก
คือ สุทิสสนกฏ ๑ จิตตกฏ ๑ กาลากฏ ๑ คันธมาทนกฏ ๑
เกลาสกฏ ๑ ล้อมโอบรอบอยู่ชั้นนอก สุทิสสนกฏนั้นเป็นที่เกิดแห่ง
ทองคำ จิตตกฏนั้นเป็นที่เกิดแห่งแก้วเจ็ดอย่าง กาลกฏนั้นเป็นที่เกิด
แห่งแก้วสีคอกอัญชันและแก้วอินทนิล คันธมาทนกฏนั้นเป็นที่เกิดแห่ง
แก้วลาย และมีต้นไม้หอมวิเศษสี่ประการ ไหมข้างต้นหอมราก
ข้างต้นหอมแก่นหอมกะพี ไหมข้างต้นหอมขุ่มสะเก็ดและหอมรสยาง ไหม
ข้างต้นหอมใบหอมดอกหอมผล ไหมข้างต้นมีกลิ่นหอมพร้อมทุกอย่าง
แต่กุสล่างด้วยต้นยามีนานานปีการ ทภูเขานั้นล้วนสีดาลายโชตช่วง
คจดวงอาทิตย์ส่องแสงในราตรีแห่งกาฬขอกขอโยสถณะนั้น
ทภูเขาคันธมาทนนั้น มีเงอมเขานามว่านนทมลกลเป็นที่อาศัย
อยู่ของหมู่พระขเจกพทธเจ้า ทเงอมเขานนนทมลกลนั้นมีถ้ำอยู่สามแห่งคือ
ถ้ำทอง ๑ ถ้ำแก้ว ๑ ถ้ำเงิน ๑ ที่ปากถ้ำแก้วนั้นมีต้นไม้ต้นหนึ่งเรียกว่า
มัญชุลัก (น่าจะแปลว่าไม้สักงาม) มียอดและสาขาแผ่ไปไต่
โยชน์หนึ่ง ข้างหน้าต้นไม้ชุลักออกไปนั้นมีเรือนแก้วอยู่หลังหนึ่ง
ที่บริเวณรัตนมาพัก นั้น มีลม กอหนึ่งพัดกวาดเอาหยาก เยื่อไป ทิ้งเสีย
ลมกอหนึ่งพัดเอาทรายเงินมารายไว้ ให้เสมอกจหน้ากลอง ลมกอ
หนึ่งจึงหอบเอาน้ำแต่สระอนาคาตมารคทรายเงินให้ชุ่มชื้นทั่วไป ลม

ขุณฺณาสชาคก

กอนหนึ่งพิศพาเอาของหอมมาโรยไว้ที่เรือนแก้ว แล้วดมกอนหนึ่งจึง
 พิศเลือกเก็บเอาดอกไม้มากองไว้ ดมกอนหนึ่งจึงดำคยเรียบเรียงดอกไม้
 นั้นไว้เป็นอันดี และมีขุณฺณุตตาสนตั้งอยู่ณะรัตนมาพิกนั้น เป็นที่
 ระโหฐานยิ่งหนักหนา พระโพธิสัตว์กับพระชายา พากันเที่ยวชมมก
 ชมไม้แล้ว ไต่อาศัยพิกนั้นและไต่ยาสันในมาพิกขุณฺณุตตาสนนั้น

ส่วนว่าภูเขากโรลาสระชฎมัยนั้น เป็นที่อยู่ของหมู่กนิรทั้งหลาย
 ภูเขาลูกซึ่งล้อมสระอโนดาตนั้น เป็นที่อยู่ของหมู่เทวดาและท้าว
 กุมภณฺฑทพวกกนิรและมหาภูตทั้งหลาย ที่สระอโนดาตนั้นมีบันไดเงิน
 สำหรับชนลงประจำทำนําทก ๆ ทำที่ทำนําคยแต่่งทำเรียบร้อยค มีอทก
 วารอนเย็นใส คิงส์แก้ว ผลึก ทำนํ่าแห่งหนึ่ง สำหรับพระปัจเจกพุทธ
 และพระชินาศัพและคายนลางอาบ ทำนํ่าแห่งหนึ่ง สำหรับพวกยักษ์
 และท้าวกุมภณฺฑและภูตลางอาบเล่น ทำนํ่าแห่งหนึ่ง สำหรับภุมเทวดา
 รุกขเทวดาอากาศเทวดาลางอาบ ทำนํ่าแห่งหนึ่ง สำหรับท้าวจาท
 มหาราชลางอาบ ทำนํ่าแห่งหนึ่ง สำหรับคุกามาวจรเทวดาลางอาบ
 ลีคานแห่งสระอโนดาตนั้น มีแม่น้ำอันไหลออกจากปากลีหราช
 แห่ง ๑ ไหลออกจากปากคชสารแห่ง ๑ ไหลออกจากปากม้านแห่ง ๑
 ไหลออกจากปากอสุภราชแห่ง ๑ ผังฟากนทิตไหลออกจากปากลีหราช
 มีราชสีหอย่มากมาย ผังฟากนทิตไหลออกจากปากคชสาร มีช้าง
 อยู่เกลอนกกลน ผังฟากนทิตไหลออกจากปากม้านั้น มีฝูงม้ายอยู่
 มากมาย ผังฟากนทิตไหลออกจากปากอสุภราชนั้น มีฝูงโคอยู่
 มากมาย นทิตารอนไหลออกจากทิศทั้งสี่แล้วทำปทักษิณสระอโนดาต

จึงไหลไปสู่ทางมนุษย์และอมมนุษย์แล้วไหลไปสู่มหาสมุทร พระมหาบรุษ
กับพระชายา เสด็จเที่ยวชมมหรนาศถานเล่นตามสำราญฤทธิย์ แล้ว
ดำเนินไปสู่ฉัททันตสระ

ก็ในท่ามกลางฉัททันตสระนั้น กว้างยาวประมาณสิบโยชน์จะได้
มีสำหร่ายและแห่นหาบมีไค น้ำใสสะอาดดุจดังสีแก้วมณี รว้าง
ฉัททันตสระนั้นออกไป มีสุทธกလာหารวันอยู่แห่ง ๑ ต่อนั้นไปมีป่า
อุบลเขียว ๑ ป่าอุบลแดง ๑ ต่อนั้นไปมีป่าปทุมแดง ๑ ป่าปทุม
ขาว ๑ ต่อนั้นไปมีป่ากมุทแดง ๑ ป่ากมุทขาว ๑ ต่อนั้นไปมี
โอมิสกวันแห่ง ๑ มีรัตตสาโลวัน ๑ ต่อนั้นไปมีป่าไม้กอเล็ก ๆ
อาเกยณไปด้วยโกสุม มีสีเขียวเหลืองแดงขาวกลิ่นหอมฟุ้งจร ๑
ป่าไม้ มีดอกสีขลิบประการเหล่านี้กว้างได้ โยชน์หนึ่ง ๆ ล้อมฉัททันตสระอยู่
รอบนอก

วิมรอบขอบสระฉัททันตนั้น มีตงถั่วขาวเล็กและถั่วขาวใหญ่
ต่อนั้นไปถึงตงแดงกวางและน้ำเต้าและเถาพอกเขียวพอกทอง ต่อนั้นไป
ถึงป่าอ้อยลำโตเท่าต้นหมาก ต่อนั้นไปถึงตงกล้วยมีผลใหญ่เท่างาช้าง
ถคนั้นไปถึงป่าสาโลวัน ต่อแต่นั้นถึงป่าไม้ขนุนมีผลโตเท่าตุ่มใหญ่ ๆ
ต่อนั้นไปถึงป่าไม้มะม่วงมีรสหวาน และถึงป่ามะขามรสโอชามีผลใหญ่
เท่าคุมรด ถคนั้นไปถึงป่าไม้มะขวิดและป่าโอมิสกวัน ต่อแต่นั้นไป
ถึงป่าไม้ ไม้มีหม่องพิษประจำอยู่มากมาย ป่าไม้ทั้งหลายเหล่านี้ล้อม
สระฉัททันตอยู่รอบนอกเป็นหลั่นชันกันไป ด้วยประการฉะนี้

ขณฺณาสชาคก

ต่อแต่นั้นสถานออกไปมีภูเขาคู่คูกล่อมอยู่ภายนอกคือ ฤทกาล
 บรรพตทหนึ่งอยู่ระว่างภูเขาคู่คูก แล้วถงมหากาลบรรพตทสอง
 แล้วถงอกทกบัสสรบรรพตทสาม ถงจันทบัสสรบรรพตทสี่ ถงสรวบัสสร
 บรรพตทห้า แล้วถงมณบัสสรบรรพตทหก ถงสุวรรณบัสสรบรรพต
 ทเจ็ด ทสระฉิททันทันน มีไม้ไทรใหญ่อยู่ต้นหนึ่ง ลำต้นนั้นโต
 กลมโตหาโยชน์ สูงแต่เรือนพุ่มขึ้นไปไทรอยโยชน์ สูงแต่ราก
 ถงเรือนพุ่มโตสามโยชน์ สาขาที่ยื่นออกไปในสี่ทิศ ยาวกิ่งละ
 หกโยชน์ กิ่งยอกที่ตรงตรงขึ้นไปก็อีกหกโยชน์ รวมเรือนแห่งกิ่ง
 โดยรอบนี้ได้สิบสองโยชน์ ประคยด้วยย่านแปดพัน ห้อยย้อย
 งดงามคดงคังมณบรรพต พระสุวรรณวงศโพนีสत्वักยพระชಾಯา พากัน
 ดำเนียรไปชมวันพฤกษาในนานาทิศแล้ว ต่อถงเวลาพลยค้ำก็มาประทย
 บรรทมอยู่ในสุวรรณคูกหานัน

ก็ในสมัยกาลคราวนั้น มีวิชชาธรตนหนึ่งมาโดยอากาศลงอาบน้
 สระฉิททันทันน ครนอาบแล้วจึงเข้าไปในสุวรรณคูกหา เห็นพระโพนีสत्व
 ักยพระชಾಯานิทราหลยอย มองไปคูกเห็นพระขรรคแก้วแล้วก็ลักเอาไปเสียบ
 พระโพนีสत्वักยพระชಾಯาตนจากนิทราไม่เห็นพระขรรคแก้วแล้วปริเทวนา
 ว่า พระขรรคของเราหายเสียบแล้ว ทนเราจักคคอ่านทำอย่างไร
 นางสุวรรณนาคีเทวกกลงเกลือกทยาทราชสามีผลางทางก็กล่าวคาถานว่า

สามี	มย	กห	คตา	ทิสาทิสาน	ชานาม
โก	โน	มคค	กเถสสติ	กถ	จรามิวเนจ
พาลมิเถหิ	เสวีเต			นิสสย	มริสสาม

สาป ปุพฺพเพหํ สุจิตา	ปาสาเท วเสยฺยํ สทา
กถญจ กนฺตารมคฺคํ	พาเลหิ ยุตฺตํ จเรม
มุตฺตลา ปาทหตฺตา	กถิ คจฺจนฺติ ปตฺติกา
พหุยกฺขา ปิสาจปี	เสวนฺติ มหาเวเนปี
ยํ บพฺพกมฺมํ เม กตํ	อกฺโกสสนฺตา สีสฺสรํ
เตน มยฺหิ อากูทานิ	ปสฺสวณฺตี พหุทุกฺขณฺตี

ข้าแต่พระราชสามี เราทั้งสองนี้ไม่รู้จักทิศทางว่าจะไปข้างไหน
 ใครเล่าเขาจักบอกหนทางให้แก่เรา เราจะมีต้องเที่ยวคั่นคั่นอยู่ใน
 ไพรสมณต์ อันพาลมฤคเสพอาศัยอยู่นองเอง เราทั้งสองจักวอดวาย
 เป็นมันคงในคงคอน

พระคุณเจ้าเอ๋ย แต่ก่อนสิเราเคยนั่งนอนในปราสาทแสนสุขสำราญ
 ไฉนเล่าเรามาต้องเที่ยวทุเรศแรมทางกันดาร อันกอบด้วยภัยพาลอัน
 ร้ายกาจ อนึ่ง ผาพระบาทและหัตถาก้ออนคั่งเนอนุ่น ที่ใดเป็นหลุม
 ลุ่มคอนเราจักเดินไปใดหรืออะไร อนึ่ง ในป่าพนมวันสารพันภูตยักษ์
 ยี่สาจ เข้าสิงเสพอาศัยอยู่คั่นน่าเสียวสยของ เออเราทั้งสองแต่ก่อน
 ไต่ทำกรรมสิ่งไรไว้ หรือไต่ปลั่งพลาตขริภาษคำว่าท่านผู้ทรงศีลมัน
 ด้วยผลกรรมอนันนิจซัดให้ ไต่มาเสวยมหันตทุกข์ขณเพียงนี้

เมื่อสองกษัตริย์ทรงพิลาปพลาทางกิดาเนรจากทนน เทียวคั่นคั่น
 ไปยังภูเขาและเนาไพร ไต่หยดพักอาศัยอยู่ใต้ร่มรุกขมูลแห่งหนึ่ง
 ในกาลครั้งนั้น มีพระยาสัรรณตวหนึ่งบินมาทางอากาศ นางสุวรรณ
 นาคเห็นแล้วก็ตกใจเทรอกแผ่นคินหนีไปยังนาคพิภพ พระโพธิสัตว์

มิได้เห็นนางสุวรรณนาคี ความโศกก็ทวีมากขึ้นทรงกรรแสงพลางกั
 คำเนือรไปในนานาทิศแต่พระองค์เดียว

ครานั้น ด้วยอำนาจบุญของพระโพธิสัตว์เจ้า พิภพแห่งท้าว
 สักเทเวราชก็เสด็จอาการร้อนจนให้ปรากฏ ท้าวเทเวราชใคร่ครวญดูก็รู้
 ด้ว่า พระสุวรรณวงศ์พทุธิงกรอนาถาอยู่ผู้เดียวเที่ยวอยู่ในป่า วิชชาจร
 ุโกลกเอาพระขรรค์แก้วไปเสีย และนางสุวรรณนาคีเห็นพระยาครุฑบินมา
 นางก็หนีไป ท้าวสหัสสนัยจึงดำริว่า เราจักไปนำเอาพระขรรค์แก้ว
 มาให้พระโพธิสัตว์ ดำริแล้วจึงไปสู่สำนักวิชชาจรปริภายแล้วขังคย
 ให้ส่งพระขรรค์แก้วแก่พระองค์ จึงเสด็จกลับมายังสำนักพระโพธิสัตว์
 ส่งพระขรรค์แก้วให้พระโพธิสัตว์แล้วก็กลับยังสถานของตน พระโพธิสัตว์
 รัยพระขรรค์แก้วแล้วอภิวาทท้าวเทเวราช ทรงคำเนือรไปในวนาวันและ
 บรรพต ครั้นถึงวันอุโบสถวันหนึ่ง พระองค์จึงสมาทานอุโบสถศีล
 ำงขัสติอารมณเป็นอนค

ด้วยอำนาจศีลขารมีแห่งพระโพธิสัตว์เจ้า พิภพของท้าวเทเวราช
 ก็เสด็จอาการร้อนให้ขงเกิดคมี ท้าวโกลิยใคร่ครวญดูก็รู้เหตุนี้แจึงชค
 ำริว่า พระสุวรรณวงศ์พทุธิงกรอนาถาอยู่ผู้เดียว เราจักแปลงเพศ
 เป็นพาสีลงไปให้พระสุวรรณวงศ์ทรงเสด็จธรรม แล้วจกนำวิมานแก้ว
 มาให้ และจกให้ไคเทเวธิตาเป็นบริจาริกา ดำริแล้วก็กลับกลายเป็น
 พาสีเข้าไปยืนอยู่ตรงพระพักตรพระโพธิสัตว์แล้วตรัสถามว่า มหาบรุษ
 ท่านมาแต่ไหนและจะไปไหนต่อไป ำ เนอะพาสี เรานหลงหนทางมา
 และจกไปยังไซยวงศธานี ำ ท่านมาอยู่ที่นี่ด้วยเหตุไรเล่า พระโพธิสัตว์

เจ้าจงเล่าความแต่ต้นมาให้พาสัทรายทุกประการ ท้าวโกสีย์พาสัเปลี่ยน
จึงถามว่า ท่านรู้ธรรมบ้างหรือไม่ ถ้าหากว่าท่านรู้ธรรมไซ้ จง
กรุณาแสดงให้ข้าพเจ้าฟัง ข้าพเจ้าฟังธรรมแล้วจะให้ท่านได้เสวยทิพย์ข
แนะพพาสั เรานรู้ธรรมจริงจริง ๆ ถ้ากระนั้นท่านจงแสดงให้ข้าพเจ้าฟัง
ท้าวโกสีย์พาสัเปลี่ยนจึงไปสู่บ้านานานาบายขมาบายซาพระโพธิสัตว์ ๆ เมื่อ
จะแสดงธรรมให้ท้าวโกสีย์พาสัเปลี่ยนฟัง จึงกล่าวประพันธ์คาถานี้ว่า

จตุพพิชฌเจว กมมัม

ปาปกัม อกุศลญจ

อติภาริยัม ผลิ เทติ

อบายทุกขัม สัมเวเทติ

กตมญจ จตุพพิช

ครุกัม พหุลกมมัม

อาสนุนกมมัม กตตตทา

อิติ จตุตาโร ปาปกาคติ

บายปกรรมอกุศลให้ผลเผ็ดร้อนหนักเกิน และย่อมทำผู้กระทำนั้น
ให้เสวยความทุกข์ในอบาย มีประเภทเป็น ๔ สถาน ก็อกุศลกรรม ๔
ประการนั้นเป็นอย่างไร อกุศลกรรมที่เป็นบาย ๔ อย่างนั้นคือ ๓
พหุลกรรม ๓ อาสนนกรรม ๓ กตตตทากรรม ๓ เป็น ๔ ประการฉะนี้

อธิบายความว่า กรรมอันใดมีโทษมากเหลือเกิน (คือขัญจา
นันทริยกรรม) อันอกุศลกรรมอย่างอื่นไม่อาจห้ามและกลบเกลื่อนเสียได้
กรรมอันนั้นเรียกว่าครุกกรรมคือกรรมมีน้ำหนักมาก ๓ อกุศลกรรมอันใด
มีน้ำหนักเบา อันบุคคลทำแล้วคราวเดียวหรือสองเสพทำแล้วบ่อย ๆ ก็คือ
อกุศลกรรมอันนั้นเรียกว่าพหุลกรรมคือกรรมอย่างเบา ๓ บุคคลทำอกุศล

กรรมสิ่งใดไว้แล้วและระลึกขณใด ในเวลาจนจะตาย หรือบุคคลทำ
 อกุศลขณในกาลเมื่อใกล้จะตายก็ กรรมนั้นเรียกว่าอาสันนกรรม ๑
 อกุศลกรรมอันใดที่มีได้ระบุดอกกรรมมีครุกรรมเป็นต้น บุคคลทำโดย
 ไม่มีเจตนา อกุศลกรรมนั้นเรียกว่ากตัตตากรรม ๑

ครุกรรม พหุลกรรม อาสันนกรรม กตัตตากรรม ๔ อย่างนี้
 เป็นส่วนอกุศล บุคคลผู้ใดทำไว้แล้ว บุคคลผู้นั้นย่อมจะไปตกในนรก
 ชุมใหญ่ก่อนเสวยทุกขเวทนามาก ครั้นพ้นจากมหานิรยสถานแล้ว
 ย่อมจะไปตกในอุสฺถนรกเสวยทุกขเวทนาอยู่เนือง ๆ สรรพสัตว์ทั้งหลาย
 ที่ไปเสวยมหันตทุกข์อยู่ในนรกย่อย ๆ ก็เพราะมีอกุศลจิตต์สี่สองดวง
 กล่าวคือ โลก โทส โมห เป็นมูลเหตุ เพราะฉะนั้น สภาวะธรรมทั้งหลาย
 หาใช้สัตว์ใช้บุคคล เป็นอกุศลกบฏด้วยโทษมากมีทุกขวิบากเป็นลักษณะ
 อย่างนี้

พระโพธิสัตว์เจ้าแสดงวิบากแห่งอกุศลแล้ว เมื่อจักแสดงผลแห่ง
 บุญกุศล จึงตรัสนิพนธคาถาว่า

สี่เลน สุกตฺติ ยนฺตฺติ	สี่เลน โภคสมุปทา
สี่เลน นิพฺพุตฺติ ยนฺตฺติ	ตสฺมา สี่ลํ วิโสธเย

สี่ลํ สกฺคสุส โสปาณํ	สี่ลํ โมกฺขปทํ วริ
----------------------	--------------------

สี่ลํ อปายสณฺณนํ	สี่ลํ นิพฺพานปาปฺปนฺตฺติ
------------------	--------------------------

บุคคลจะไปสู่สุคติได้ก็เพราะศีล ความที่เพียบพูนไปด้วยโภค
 ทรัพย์ก็เพราะศีล บุคคลจะไปสู่พระนิพพานได้ก็ต้องอาศัยศีล เพราะ
 ฉะนั้นการกบุคคลพึงชำระศีลของตนให้บริสุทธิ์ผ่องใส ศีลย่อมเป็นบัน

ไคสำหรับขึ้นไปยังสวรรค์ คึลนั้นเป็นอุบายจะให้ข้ามพ้นจากโคมสงสาร
คึลเป็นเครื่องปกปิดเสียซึ่งอุบาย คึลเป็นอุบายจะให้ถึงซึ่งพระนิพพาน

นรชนเหล่าใดงดเว้นจากปาณาติบาต นรชนเหล่านั้นย่อมจะได้
อานิสงส์คุณไม่ต่ำกว่ายี่สิบประการ คือจะมีทรวดทรงสัณฐาณงคงาม
กอบด้วยกำลังวังชาว่องไว มีอายุยืนนานมีวาจาอ่อนหวานเป็นที่กระหึ่ม
ใจของมนุษย์และเทพดา และจะมีอาพาธน้อย จะไม่พลัดพรากจาก
ของรักเจริญใจ จะมากไปด้วยบริวารไม่รานรำวแตกกัน สรรพไฟรัก
จะไม่มีมารบกวน แม้ถึงจะตายก็จะมีตายด้วยผู้อื่นเพียรทำให้ตาย
จะมีบริวารทั้งหลายช่วยข้อมกันรักษา

นรชนคนใดเว้นจากอทินนาทาน นรชนคนนั้นจะได้ อานิสงส์คุณ
ไม่ต่ำกว่ายี่สิบประการคือ ผู้นั้นจะมีทรัพย์และธัญญาหารมาก จะมี
โภคสมบัติมาก ทรัพย์ที่ยังไม่เกิดก็จะได้เกิดขึ้น ที่เกิดแล้วก็จะถาวรตั้ง
มั่นไม่เสื่อมถอย จะปรารถนารูปเสียงกลิ่นรสโผฏฐัพพะธรรมมารมณ
สิ่งใด ก็จะได้สิ่งนั้น ๆ สมประสงค์ทุกอย่าง จะปราศจากราษฎภัยโจร
ภัยและพายุภัยอื่นไม่เป็นที่รัก ไฟก็จักไม่ไหม้ โภคสมบัติ จักมี
ความสุขสวัสดิ ปราศจากอุทธราย ผู้นั้นจะได้ อานิสงส์ทั้งหลาย
เหล่านั้นในอิตถภาพเป็นมนุษย์และเทพดา

นรชนคนใดเว้นจากกามมิฉลาจาร นรชนคนนั้นจะได้ อานิสงส์
คุณไม่ต่ำกว่ายี่สิบประการคือ จะไม่มีข้าศึกศัตรูปองร้าย จะเป็นที่รัก
แก่ชนทั้งหลายทั่วโลก จะบริบูรณ์ด้วยเขานาทางผ้าและอาภรณ์ทนต์

นอนทั้งหลาย จะยืนเกิรนนอนก็เป็นสุขสบายทุกอิริยาบถ จะปลุก
 เปิดองอบายภัยเสียได้ และจะไม่มีความโศกเศร้า เหวภัยแต่ที่ไหน
 ไหนก็จะมีไคมี จะเป็นที่เปรมปรีติด้วยญาติและมิตรทั้งอัน ไทชนและ
 พาหิรชน จะมีสกลกายบริบูรณ์ด้วยสกลลักษณะ จักเป็นผู้ไรโรคาพาธ
 เป็นบุรุษอันวิเศษ จักไม่เป็นเพศสตรีและกะเทย ปรารถนาจะเสวย
 ความสุขใด ๆ ผู้นั้นจักได้ตามประสงค์ทุกสิ่งสรรพ ผู้นั้นย่อมได้
 อานิสงส์อย่างนี้แล

นรชนคนใดเว้นจากมุสาวาท นรชนคนนั้นย่อมจะได้ อานิสงส์คุณ
 ไม่ต่ำกว่ายี่สิบประการคือ ผู้นั้นจะมี สกลกายไพบุลย์ ด้วยจักขุโส
 ฆานชีวหากายมนะไม่บกพร่อง จะพุดจาถ้อยคำไพเราะ
 จัใจ จะเป็นผู้สำรวมกายวาจาใจเรียบร้อยดี จะมีกายนิทรรย์ไม่อ้วน
 ไม่ผอมไม่ยาวไม่สั้นเกินไป จะพุดจาถ้อยคำไพเราะเป็นสุภาษิต กลิ่นปากก็
 หอมตระหลบอบชวน มหาชนชอบชวนกันสรรเสริญเชิดช้อยคำ เป็นผู้
 ฉลาดในธรรมอรรถพิชญฺชนะ มีความกำริคิอ่านไม่ย่อหย่อน ผู้นั้นย่อม
 เสวยอานิสงส์ทั้งหลาย ในอติภาพเป็นมนุษย์และเทพดาอย่างนี้

นรชนคนใดเว้นจากสุราขาน นรชนคนนั้นย่อมจะได้ อานิสงส์คุณ
 ไม่น้อยกว่าสามสิบหกประการคือ จะเป็นขจจยไม่ไห้ผู้นนอยากคมนา
 เมาในกาลทั้งสามคืออกตอนาคตขจจยนั้น เป็นเหตุให้ผู้นนรอยริคิลย
 ทั้งปวงโดยรวกเร็ว และผู้นนั้นจะเป็นผู้มีสติไม่พนเพื่อนไม่เป็นข่า จะมี
 ขุณฺญาหลักแหลมไม่มัวเมาหลงไหล จะไม่เป็นไข้ข่าน้ำลายจะไม่พุด

นันทิง พระโพธิสัตว์กับนางเทพอัปสรต่างปราศรัยให้เกิดความรักใคร่
ได้ร่วมสมัคสังวาสต่อกันเสวยทิพสมบัติอยู่ถรัตนวิมานนั้น

จะกล่าวถึง นางนาคมานวิกา สวรรณาคี เมื่อไปยังนาคพิภพ
แล้ว จึงเข้าไปเฝ้าพระบิดาอภิวัตต์แล้วก็นั่งอยู่ นาคราชาจึงถามนาง
สุวรรณาคีว่า สามของเจ้าไปไหน เหตุไรเจ้าจึงมาเสียในที่นี้เล่า ฯ
ข้าแต่พระบิดาฯ หม่อมฉันไปกับสามถึงมนุษย์โลกแล้ว ไปถึงป่า
หิมพานต์ก่อน พากันจรเที่ยวชมภูเขาละพนมวัน ชวนกันสัยะสน้อย
ในสุวรรณคูหา พระขรรค์แก้วของภคิคาได้หายไป หม่อมฉันกับภคิคา
พากันเที่ยวเซซังต่อไป หม่อมฉันได้เห็นครุฑตัวหนึ่งบินมา มีความ
กลัวมรณภัยจึงหนีภคิคาไปในนาคพิภพ

นาคราชาสคยทราบความแล้วก็โกรธายกใหญ่ บริภาษแล้วขับ
ไล่นางสุวรรณาคีว่า เจ้าคนชั่วถ้อย ไฉนจึงหนีภคิคาเข้ามาเสียเล่าเจ้า
จึงรีบกลับไปตามผัวเจ้า ถ้าเจ้าไปตามผัวไม่พบผัวของเจ้าไซ้ร เจ้า
อย่าได้กลับมาที่นอกเลย นางสุวรรณาคีถูกนาคราชาบริภาษและขับไล่
จึงทูลลาออกจาก นาคพิภพตามไปถึงป่าหิมพานต์ปริเทวนาคาร เทียวค้น
หาพระโพธิสัตว์ไป จนบรรลุถึงรัตนวิมานที่พระโพธิสัตว์อยู่นั้น

พระโพธิสัตว์กับรัตนวิมานเทวีสถิตอยู่ริมรัตนวิมาน ทอดพระเนตร
เห็นนางสุวรรณาคีค้ำเนินมากี่จำได้ จึงเรียกว่าแม่สุวรรณาคีจึงมาน
นางสุวรรณาคีได้ยินเสียง ร้องเรียกดังนั้นนั่งนึกในใจว่าใคร เรียก เรา
จึงเหลียว หนายนแลดูรัตนวิมานอยู่ พระโพธิสัตว์ จึงเผยสัหย์ญชร
แสดงให้เห็นพระวรกายครึ่งหนึ่ง จึงตรัสเรียกว่าแม่สุวรรณาคีจึงมา

หาพิตรงน นางสุวรรณนาคเห็นแล้วก็จำได้ก็ใจยังนึก จึงตรงมาวันทนา
แล้วก็อกรัตยาทศกษัตริย์พระ โพลีสัตวแล้วทรง โศกา จำเดิมแต่วันนั้นมา
พระชายาทองสองก็ไปประองคองบำรุงพระ โพลีสัตวมิให้เคืองชกพระหฤทัย
จะกล่าวถึงพระราชจิตตวงศ์ เมื่อส่งพระโพลีสัตวให้ ไปหากอก
กมุตแล้วนั้น ครั้นนานมาพระราชจิตตวงศ์ประสงค์จะใคร่ได้นางเอก
ประณีตจึงดำริว่า บัดนี้พระสุวรรณวงศ์ก็ไปนานไต่หาเคอนแล้ว เห็นจัก
ตายเสียในกลางป่าแน่แท้เดี๋ยว ครั้นรุ่งขึ้นวันหนึ่ง จึงรับสั่งใช้นางนักษัตร
ให้ ไปพาตัวนางเอกประณีตมาพระราชจิตตวงศ์ชนมาเฝ้า นางเอกประณีต
ทราบดีความจากนางสนมแล้วดำริว่า พระราชาองค์นี้เป็นอธรรม
สันดานมากด้วยขยาป แกล้งใช้ให้ภักดาเราไปยังนาคพิภพ บัดนี้รับสั่ง
ให้เราไปเฝ้า เราไปเฝ้าแล้วก็จกข่มเหงเรา คิดแล้วจึงบอกกะนางสนม
ว่า บัดนี้เรามีกรรมแก่ไม่อาจไปเฝ้าได้ ท่านทั้งหลายจงรับอภิวัตน์
ของเราไปกราบทูลแก่พระราชบิดาด้วยเถิด พวกนางสนมทั้งหลายรับ
ถ้อยค่านางเอกประณีตแล้วกลับมากกราบทูลให้ทรงทราบ ตามถ้อยคำของ
นางเอกประณีตนั้น พระราชาทรงฟังแล้วก็นิ่งอยู่หาตรัสประภาษอย่างใดไม่
ผ่ายนางเอกประณีตส่งนางสนมกลับไปแล้วจึงดำริว่า พระราชา
องค์นี้มีความอิจฉาและ โกรธจกทำโทษเรา ถ้ากระไรเราจกหลบหนี
ไปอยู่ป่า ถ้าว่าภักดาของเรามีชีวิตดำรงอยู่กลับมาแล้วไซ้ เราจึงจก
มาหาต่อภายหลัง ถ้าว่าภักดาของเราทำกาลกิริยาเสียแล้วไซ้ เราจก
ไม่กลับมาเลยขออยู่ที่ยามหาวัน นางคิดแล้วจึงเขียนอักษรไว้ในแผ่น
ทองมีเนื้อความว่า ถ้าภักดากลับมาได้เห็นหม่อมฉันแล้วไซ้ ขอ

บำรุงเลี้ยงนางเอกปรีดีและบุตรมิให้นาทรอื่นใจ นางเอกปรีดีก็ออกสำห
ระมิตรระว่างกาย ประคับประคองเลี้ยงบุตรของตนอยู่ในบ้านขะเวลาล่วงมา
แล้วไต่เคอนหนึ่ง

ก็และเมื่อนางเอกปรีดีหนีมาวันนั้น พระโพธิสัตว์สยยาสน์อยู่
ณรัตนวิมานนิมิตฝันไปว่า มีกาตัวหนึ่งอยู่ที่ราชมณเฑียร มาที่
ปราสาทนางเอกปรีดีแล้วคายเอานางไป นางเอกปรีดีตกใจตื่นหลด
จากปากกาไต่แล้วหนีลงปราสาทไป พระโพธิสัตว์ตื่นขึ้นแล้ว พิจารณา
ดูความฝันก็ทราบซัดว่า พระเจ้าอาว์ของเราจักทำอันตรายแก่นางเอก
ปรีดี แล้วทรงดำริว่า เราจะนั่งอยู่ช้าไม่ได้ จำเราจะต้องรีบไปหานาง
เอกปรีดีจึงไต่

ในระหว่างที่พระโพธิสัตว์ดำริอยู่นั้น ท้าวสักเทวราชทรงทราบ
น้ำจิตต์ของพระโพธิสัตว์แล้ว จึงทรงถอพิณทิพย์ลงมากระซิบบอกแก่
พระโพธิสัตว์ว่า แน่ะท่านสุวรรณวงศ์กุมาร ท่านจงรีบพิณอนันไไว้ ท่าน
คิดสายที่ ๑ ก่อนรัตนวิมานก็จะลอยขึ้นไปบนอากาศ ท่านคิดสายพิณ
ที่ ๒ รัตนวิมานก็จะแล่นไปถึงที่ ๆ ท่านปรารถนา แม้ที่ท่านคิดสาย
พิณที่ ๓ รัตนวิมานก็จะเลื่อนลงประคิษฐานณปฐพี ท้าวโกสีย์สังเสรีจ
ก็เสด็จกลับไปยังสวรรค์

พระโพธิสัตว์นั้นรีบเอาพิณทิพย์ไว้แล้ว จึงคิดสายพิณที่ ๑ ขึ้น
รัตนวิมานก็หลดลอยขึ้นไปบนอากาศ เมื่อกคิดสายพิณที่ ๒ ขึ้น ปรารถนา
จะไปยังสุวรรณภวนคร รัตนวิมานก็เลื่อนลอยไปถึงเมืองสุวรรณภวนคร

พระโพธิสัตว์ทอดพระเนตรแล้ว ก็สลครันทศพระทัย เกิดโลม
 ชาติชู้ชู้ จึงเสด็จลงจากวิมานพร้อมด้วยนารีสเหล่า กษัตริย์เสนามาตย์
 และนางนาฏกิตถอินเตยวิกรนาวิ เสด็จเข้าไปยังท่ามกลางพระนคร
 องอาจทั้งพระราชจักรพรรดิ ขึ้นสู่ปราสาทราชमारคาอภิวาทแล้วทูล
 ถามว่า นางเอกปฐมมัครภักแก่คลอดบุตรแล้วหรือยัง พระราชमारคา
 จึงตรัสบอกว่า นางเอกปฐมมัครภักแก่แล้ว พระราชาจิตดวงศรีขยับสั่ง
 หาตัวนางปฐม ๆ ไต่หนไปเสียแล้ว มารคาให้คนเที่ยวตามหาไปทั่วทุก
 ทิศานุทิศก็มีไต่เห็น มารคาไม่รู้ว่านางเอกปฐมจักไปทางไหน ตรัสแล้ว
 ทรงกรรแสงให้ ทรงเข้าสรวมกอดพระโอรส

พระโพธิสัตว์สคยแล้วก็สลครพระทัย เหมือนดังคนมาเค็ดเคอดวง
 หฤทัยไปฉะนั้น ทรงรำพรรณแล้วเสด็จไปยังปราสาทนางเอกปฐมเทวี
 ทอดพระเนตรภษาและสยนาสนะแล้วกรรแสงให้ และได้ทอดพระเนตร
 เห็นสุวรรณขัตตรอนจารกอกษรไว้ ทรงอ่านทราบความว่านางเอกปฐม
 หนีไปเพราะกลัวพระเจ้าอาวจะรังแก พระองค์หาทรงบอกให้ ผู้อื่นรู้ไม่
 ฉวยไต่พระขรรค์ไชยเล่มหนึ่งแล้ว เสด็จลงจากปราสาทค้ำเนรแต่
 พระนครไป บ่ายพระพักตรมุ่งสู่ทางขจิมทิศ ค้ำเนรไปไต่หนึ่งวัน
 สองวันสามวัน ก็ยังมีไต่พบประสยนางเอกปฐม เสด็จตามต่อไป
 อีกสหาวันจึงบรรลุถึงมหานคร เสด็จเลียบไปตามผนังนทีธาร ไต่พบขรุษ
 จยัสตวหน้าคนหนึ่ง แล้วตรัสถามว่า ท่านไต่เห็นหญิงท้องแก่มาทางน
 ข้างหรือไม่ ขรุษจยัสตวหน้าหารจกอปราชาไม่ จึงตอบว่า ข้าแต่ นาย
 เมื่อนวานข้าพเจ้าเห็นหญิงคนหนึ่งอุ้มลูกอ่อน เติรมาลงอาบน้าท่าน้ำ

ตรงโน้น ๆ คุณกรท่านแก้วฏู แต่ทนน้ไปถึงที่ท่านเห็นหญิงลูกอ่อนนั้นไกล
ไกลประมาณสักเท่าไร ๆ ข้าแต่ นาย แต่ทนน้ไปถึงที่ข้าพเจ้าพบหญิง
ลูกอ่อนนั้น ประมาณไค้สักห้าโยชน์

พระโพธิสัตว์ทรงสคยแล้วมีความโสมนัส จึงประทานอำมรงค์
วงหนึ่งแก่นายแก้วฏู แล้วเสด็จกลับแต่ทนน้เที่ยวคั้นหาต่อไปจนเวลา
อัสทงคต จึงบรรลุดงที่นางเอกปฐมิอาศยอยู่นั้น พระโพธิสัตว์จึงดำริ
ว่า ถ้าหากเราจะเที่ยวคั้นไปในราตรี ก็จักหาพบนางเอกปฐมิไม่
เราจักอาศยนอนอยู่ณที่นก่อน ค่ำแล้วก็บรรทมอยู่ไค้ ไคนคั้นไม้ ริมฝั่ง
นที เมื่อคั้นชนไค้ ยินเสียงกุมารร้องไห้ จึงดำเนียรไปตามทางเสียง
กุมารนั้นร้อง ไค้เห็นพระเทวีแล้วแต่จำไม่ไค้ และหาไค้สคยสำเนียงแห่ง
พระเทวีไม่ พระองค์ทรงประทัยไค้ร่ครวญคยอยู่ ต่อเวลาอรุณชนมาแล้ว
เห็นพระเทวีถนคชคเจนก็จำไค้ จึงเสด็จเข้าไปสู่สำนักนางเอกปฐมิเทวี

นางเอกปฐมิเห็นพระโพธิสัตว์ก็จำไค้ วางโอรสไว้แล้วก็เล่นไป
กอดคบาททั้งสองแล้วรำไห้ทลพระราชสามีว่า พระเจ้าอาว้ของพระองค์
ทรงทำข่มเหงหม่อมฉัน เพราะฉะนั้น หม่อมฉันจึงหนีมาอยู่ทนแต่
ผู้เคียว พระสุวรรณวงศอุปราชาจึงตรัสว่า คุณกรแม่้องผู้จำเวญใจ
ตัวพไค้ไค้อยู่ในรัตนวิมานณท่ามกลางพระนคร พร้อมด้วยสนมনারิสเหล่า
ฝ่ายพระเจ้าจิตตวงศราชาเสด็จมาชนรัตนวิมานของพ พลคตกรรัตนวิมาน
ถึงทวงคตเสียบแล้ว เสิญแม่้องมาไปยังพระนครกับพเกิด ตรัสคิง
นแล้ว พระองค์อุมพระโอรสชนบนพระเพลาแล้วเอาพระอำมรงค์ผงเพชร

หนึ่งวงผูกพระหัตถ์ พระโอรส ทำมิ่งสิ่งขวัญให้ด้วยพระทัย กรุณา
นางเอกปुरुณจึงนำนามานามผลไม้มือของข่ามาถวายพระโพธิสัตว์ให้เสวย
สองกษัตริย์ ก็ประทับแรมอยู่ที่นั่นคืนหนึ่ง

ครั้นรุ่งขึ้นอีกวันหนึ่ง จึงนางเอกปुरुณอุ้มราชโอรส แล้วไคร้จะ
ตามพระราชสามีไปยังพระนคร สัตว์จรไปตามฝั่งมหาหนที ครั้นถึงเวลา
เที่ยงวัน จึงชวนกันประทับระงับร้อนณรุกขมูล ครั้นเวลาเย็นเป็นเวลา
แตกร่ม สองกษัตริย์ จึงผลัดกันอุ้มโอรส ขจรไปตามฝั่งหนที คราวนั้น
มีนางผีเสื้อนางตนหนึ่งเห็นพระโพธิสัตว์ให้นึกรักไคร้ อยากจะได้มาเป็น
สามี จึงนฤมิตตนให้ เป็นรูปหญิงมนุษย์คนแก่ นั่งท้ายเรือลำหนึ่ง
พายมา พระโพธิสัตว์เห็นแล้วสำคัญว่าเป็นหญิงมนุษย์ จึงร้องเรียกว่า
แม่แม่แก่ ข้าพเจ้าทั้งสองคนกษัตริย์อร่อนจักขอโดยสารเรือไปด้วย
เพราะภรรยาของข้าพเจ้าลูกอ่อนไม่สามารถจะเดินไปได้ แม่แก่จึงกรุณา
รับข้าพเจ้าไปด้วยเถิด นางผีเสื้อนางจึงแหวะเรือเข้ามารับ ให้พระโพธิสัตว์
นั่งอยู่หน้าเรือ ให้พระเทวีกษัตริย์ลูกอ่อนนั่งอยู่กลางเรือ แล้วก็พยายาม
พายเรือต่อไป

ในขณะนั้น มีลมและมหาเมฆใหญ่มีคมมาแต่ทิศ เสิ้งลม
และมหาเมฆคังครนครนหวนไหว ยกขึ้นเห็นโตทำจึงจับพระราชเทวีโยน
น้ำไปเสีย แล้วแปลงตัวให้เหมือนพระเทวีกษัตริย์ทั้งสอง พระโพธิสัตว์ว่า ข้าแต่
มหाराช ยายแก่นันตกน้ำตายเสียแล้ว พระเจ้าข้า พระโพธิสัตว์คลำดู
พระโอรสเห็นอยู่แล้วก็นิ่งไป ฝ่ายเทวีกษัตริย์สมุทร เห็นพระราชเทวีตก

น้ำลอยไปจึงกรณารับพระราชเทวีขึ้นไปวางไว้ที่ฝั่งนี้ พระราชเทวีหา
 เป็นอันตราายไม่ ทรงกรรแสงให้ถึงพระราชสามและโอรสอยู่สถานนั้น
 พระโพธิสัตว์ไปถึงพระนครของพระองค์แล้ว หาสงสัยว่านางยัก
 ชินีแปลงเป็นพระราชเทวีไม่ พระองค์พ่ายกขินีแปลงกับโอรสไปเฝ้าถวาย
 บังคมพระราชมารดาฯ ทอดพระเนตรนางยักขินีแปลงแล้วตรัสว่า คุณ
 แม่เอกปรีดี เมื่อเธอจะไปเหตุไรจึงไม่บอกให้มารดาฯ นางยักขินีแปลง
 ทูลว่า หม่อมฉันกำลังตกใจหาใดทูลให้พระมารดาทรงทราบไม่ พระ
 มารดาทรงอุ้มราชกุมารและกอดครัดแล้ว จึงประทานราชกุมารคืน
 ให้นางยักขินีแปลง พระราชกุมารแต่พอถูกมือยักขินีแปลงก็ร้องไห้
 ครั้นพระโอรสกริบเอามาก็หายร้องไห้ เพราะเหตุดังนั้น พระโอรสก็ทำนิจ
 รัยเลี้ยงราชกุมารนั้นต่อมา

ครานั้น พระราชเทวีสององค์ของพระโพธิสัตว์ เสด็จมาวันทนา
 พระโพธิสัตว์แล้ว ได้เห็นนางยักขินีแปลงก็หาทำวันทนายักขินีนั้นไม่
 เพราะเหตุไร พระราชเทวีทั้งหลายจึงรู้ว่า เป็นยักขินีเสื่อน้ำ เพราะ
 เหตุว่า ในหมู่พระราชเทวีสนางนั้น พระราชเทวีองค์หนึ่งเป็นนางนาค
 มานวิกา นามว่าสุวรรณนาคี เธอเห็นแล้วก็รู้ว่า เป็นยักขินีเสื่อน้ำ
 นางสุวรรณนาคีนั้นบอกเล่าแก่พระราชเทวีสามองค์ แต่นางไม่กล้าทูล
 ให้ทรงทราบ ด้วยเกรงพระราชสามจะไม่ทรงเชื่อ เพราะเหตุดังนั้น
 พระราชเทวีทั้งสามได้ถือวาทนางยักขินีแปลง

พระสุวรรณวงศ์อุปราชา ทอดพระเนตรเห็นอาการของพระราชเทวี
 ทั้งสามแล้ว ทรงกริ่งพระทัยไม่อาจจะถือว่าพระราชเทวี ด้วยกลัวแต่

ความครหาจะมีแต่พระราชเทวี จึงทรงนั่งไว้ในหฤทัยคอยพิจารณา
 ของนางเอกปुरुณียกขึ้นแปลงต่อไป ครั้นถึงสมัยเที่ยงแห่งราตรี มีเทวดา
 รักษาสมุทรมายังปราสาทพระอุปราชา แล้วกระซิบทูลที่พระกรรณ
 ว่าข้าแต่พระมหाराช เทวีผู้หาใช้นางเอกปुरुณียกขึ้นแปลง
 แท้ๆ ก็และเมื่อนั้น นางผู้เสอน้ำจำแลงกายเป็นยายแก่ นั่งท่ายเรือ
 พายมาตรงพระพักตรพระองค์ เมื่อพระองค์กับพระเทวีและบุตรเสด็จ
 โดยสารเรือมาแล้วเฉลอไป ผู้เสอน้ำนั้นจับพระเทวีเอกปुरुณียกขึ้นน้ำเสีย
 แล้วแปลงกายให้เหมือนพระเทวีเอกปुरुณียกขึ้นน้ำเสีย
 ไปแล้ว เพราะฉะนั้น พระองค์จึงจับนางยกขึ้นแปลง บังคับให้มันบอก
 ความจริงแล้วฆ่ามันเสีย สมุทรรักษาเทวดากระซิบทูลถึงนแล้วก็อันตร
 ธานหายไป

ครั้นรุ่งขึ้นอีกวันหนึ่งพระโพธิสัตว์จึงรับสั่งเรียกอำมาตย์ทั้งหลายมา
 แล้วตรัสว่า ให้พวกอำมาตย์ช่วยกันจับนางเอกปुरुณียกขึ้นน้ำเสีย
 จำทำประการแล้ว เอาใส่ไว้ในเรือลำใหญ่เสร็จแล้วจึงมาบอกแก่เรา
 อำมาตย์ทั้งหลายได้ทำตามรับสั่งเสร็จแล้วกลับมากกราบทูลพระราช
 ทรงเห็นพระขรรค์เสร็จเสด็จลงมหรานาว่า แล่นเรือไปทางอุดรทิศได้
 สามวัน จึงบรรลุถึงที่นางเอกปुरुณียกขึ้นน้ำเสีย ทรงรับนางเอกปुरुณียก
 ขึ้นน้ำเสียแล้วฆ่านางผู้เสอน้ำนั้นเสีย จึงแล่นเรือกลับมายังพระนครของ
 พระองค์ ทรงอภิวัตพระราชมารดาแล้วทูลความให้ทรงทราบ ฝ่ายพระ
 เทวีเอกปुरुณียกขึ้นน้ำเสียเห็นราชโอรสของพระองค์ ทรงอุ้มกุมพิตแล้วให้ คมถันธรา
 ทรงพระ โสกาโดยน่านี่ปการ

ฝ่ายพระราชเทวีเสด็จไปพากันมายังสำนักพระเทวีเอกปรีดิ์ ต่างทำ
 อภิวาสน์ไต่ถามเหตุผลทั้งปวงแก่นางเอกปรีดิ์เทวี พระราชมารดาพระ
 มหาสัทนต์ตรัสถามพระราชเทวีเสด็จว่า เหตุไฉนท่านทั้งหลายจึงไม่ไหว
 นางเฉลื่อนำท่านทั้งหลายรู้จักเฉลื่อนำควยอาการอย่างไร นางสมุทชา
 สุวรรณาคึงทูลว่า หม่อมฉันรู้ว่าเป็นยักษินเฉลื่อนำควยอาการอย่างนี้
 คือในนัยตาไม่หลับอย่างหนึ่ง นัยตาแดงจืดอย่างหนึ่ง ไม่ทำอัสสาสขัสสาส
 เหมือนอย่างมนุษย์หนึ่ง พระราชมารดาพระมหาสัทนต์ตรัสชม
 ขุณยานางสมุทชาเทวี ตั้งแต่นั้นมา พระราชเทวีทั้งห้านางต่างสมัคร
 สโมสรมิตรพร้อมเพรียง หาวิเวทขาดหมากันประการใดไม่

ประชาชนทั้งหลายมีอำมาตย์และราชบุรุษโรหิตเป็นต้น คิดปริกษา
 กันว่า เวลานี้พระอุปราชาทรงผาสุกสำราญแล้ว พวกเราควรจะพร้อม
 กันอภิเษกพระอุปราชาขึ้นเป็นพระราชาเถิด คิดกันแล้วจึงนำความกราบทูล
 พระอุปราชา ๗ รบยสั่งว่า เติมพระเจ้าอาว์ได้ประทานนางสุจิตราเทวีราชธิดา
 ให้แก่เราไว้ เพราะฉะนั้นท่านทั้งหลายจงนำนางสุจิตราเทวีมาอภิเษก
 กับเราอำมาตย์และราชบุรุษโรหิตทั้งหลาย จึงพร้อมกันจัดการอภิเษก
 พระโพธิสัตว์กับนางสุจิตราเทวี พระโพธิสัตว์ได้พระนามขุณยัตถ์ว่า
 พระสุวรรณวงศราชาด้วยประการฉะนี้ ตथा เอกสตราชาโน คราวนั้น
 พระราชาร้อยเอ็ดทราษคุณสมบัตินี้แห่งพระขรรค์และมเหสีตนของพระสุวรรณ
 วงศราชา พากันเกรงเดชะนภาพแล้วนำราชบรรณาการมาถวายพระ
 สุวรรณวงศราชายอมตนเป็นบาทมูลิกาทุก ๆ พระองค์

ครั้นเมื่อวันจะทำมงคลนามกรแห่งพระราชกุมาร หม่อมประยูรญาติ
 ทั้งหลายมีพระราชมารดาเป็นประธาน พร้อมกันทำมงคลพิธีสมโภช
 พระราชกุมารแล้ว จึงถือเอาพระนามฝ่ายพระราชมารดาและบิดา ถวาย
 พระนามว่าปฐมวงศ์กุมาร เมื่อพระปฐมวงศ์กุมารทรงเจริญวัยได้ห้า
 พรรษา มีพระอริยาครัยกอบไปด้วยธรรมดำรงอยู่ในศีลห้าและอุโบสถศีล
 ทรงยินดีบำเพ็ญทานทุก ๆ วัน และทรงเคารพต่อท่านผู้วิเศษทุกชน ทำ
 ลักการบูชาแก่สมณพราหมณ์ เป็นที่อมเอิบหฤทัยของพระราชมารดาบิดา
 ครั้นกาลต่อมา พระนางเอกปฐมเทวมมีความระลึกลงพระชนกชนนี
 ชนมาจึงดำริว่า บิดนพระราชบิดาจักยงกรวโกรธแก่เราอยู่หรือว่าจักทรง
 พระเมตตากรรณาในเรา ถ้ากระไรเราจักไปเฝ้าเยี่ยมดู ครั้นรุ่งขึ้นอีก
 วันหนึ่ง จึงเข้าไปเฝ้าพระราชบิดาถวายบังคมแล้วทูลว่า ข้าแต่พระมหाराช
 หม่อมฉันระลึกลงถึงพระราชบิดามารดา จักถวายบังคมลาไปเฝ้าเยี่ยม
 ลักครัง พระราชาทรงฟังแล้วรบสั่งว่าพึงจักไปด้วย ก็การที่จะไปในั้น
 เราจักไปทางอากาศด้วยวิมานดีหรือ หรือว่าจักไปทางสถลมารค
 ด้วยพลโยธาดี พระราชเทวีจึงกราบทูลว่า หม่อมฉันไม่ทราบพระ
 หฤทัยพระราชบิดาว่า ยังทรงกรวยอยู่หรือหายกรวแล้วประการใด
 พระองค์จึงเสด็จไปพร้อมด้วยพลโยธาคิดว่า พระองค์จึงทำเป็นเหมือน
 ชำคัก ให้พลโยธาคำที่ประหนึ่งว่าจะย้ายนครให้ทำลายไป ฝ่ายหม่อมฉัน
 จะแปลงตนเป็นหญิงเข็ญใจเข้าไปทูลองค์ให้รู้วามำจิตต์พระราชบิดาว่า
 จะเป็นอย่างไร พระราชาทรงเห็นชอบด้วยพระราชเทวี จึงดำรัสเรียกเสนา

ขคมาสังให้เกณฑผลโยธาให้พร้อมกัน แล้วพระองค์เมอจะทรงตรวจผล
โยธา จึงตรัสพระคาถานี้ว่า

ตโต สุวณฺณวงฺสราชา	เสนาโย อชฌภาสถ
หตฺถิ อสฺสา รธา ปติ	เสนา สนนฺนาหยนฺตุ มํ
เนคมา จ มํ อนฺเวนฺตุ	พฺราหฺมณา จ ปุโรหิตา
ตโต สตสฺสหสฺसानิ	โยธินอ จารุทสฺสหนา
ขิปฺปมายนฺตุ สนนฺทฐา	นानาวณฺเณหิลงฺกตา
นีลวตฺถรธาเนเก	ปีตาเนเก นีวาสีตา
อณฺเณ โลหิตอฺณฺหีสา	สุทฺฐาเนเก นีวาสีตา
ขิปฺปมายนฺตุ สนนฺทฐา	นानาวตฺถเณหิลงฺกตา
นาคสตสฺสหสฺसानิ	โยชยนฺตุ จตฺตทฺทส
สุวณฺณกจฺเจ มาตงฺเค	เหมกปฺปนีวาสเส
อารุพฺเห คามณฺเณยภิ	โตมริ กุสปาณิภิ
ขิปฺปมายนฺตุ สนนฺทฐา	หตฺถิกุขนฺเชหิ ทสฺสีตา
สทอสุสสฺสหสฺसानิ	โยชยนฺตุ จตฺตทฺทส
อาชานิเย จ ชาตฺติเย	สินฺุชเว สีมฺวาหเน
อารุพฺเห คามณฺเณยภิ	อินฺุทฺธิยาจาปฺচারิภิ
ขิปฺปมายนฺตุ สนนฺทฐา	อสฺสปีฏฺฐเฐ อลงฺกตา
สตรถสฺสหสฺसानิ	โยชยนฺตุ จตฺตทฺทส
อโยสฺสกตเนมิโย	สุวณฺณจิตฺุรโปกฺขเร
อาโรเปนฺตุ ฐเช ตตฺถ	จมนฺมานิ กวจานิ จ

วิปุลาลีนุต จ จาปานี ทพุหธมมา ปหาริโน

จิปฺปมายนุตฺต สนนทฺธา รเถสุ รตชีวินฺติ

ในลำคั้นั้น พระสุวรรณวงศ์ราชา มีพระกมลหฤทัยเบิกบาน
 หารรษา จึงฉันทกตรมาสั่งจาตรุงคเสนาทังสี่เหล่าว่า ตุกรโยธา
 กรมช่างกรมม้าและเสนารถขจรเค็รเท้า พรั่งนี้เข้าเจ้าจงเร่งรัด
 เตรียมตัว ประชุมให้พร้อมกัน อีกเจ็ดวันเป็นกำหนด เราจะยกไปยัง
 นครอริฏฐบุรี บอกกันให้พร้อมทั้งชาวนิคมพราหมณ์ปโรหิต ให้เร่งรัด
 ตามคิกเราไปจงพร้อมกัน เสนาพลเค็รเท้านั้น ให้จัดเอาพวกโยธา
 ให้ได้แสนหนึ่ง โยธาเหล่านี้ให้ประดับประดาห่มผ้าให้ มีสีต่างกัน
 คือให้หนึ่งห่มผ้าสีเขียวพวกหนึ่ง สีเหลืองพวกหนึ่ง สีแดงพวกหนึ่ง
 สีขาวพวกหนึ่ง เสนาพวกนี้แต่งตัวให้งามน่าใคร่ดูใคร่ชม เครื่องประดับ
 จงประดับให้แปลก ๆ กัน

ต่อพลเสนาเค็รเท้าไปนั้น จึงถึงพวกเสนาช่าง ให้กรมช่างเร่งผูก
 ช่างให้ครบจำนวนถ้วนถึงแสน ให้ผูกสายตะพดร์คัประคนทอง ผ้าปก
 กระทบองทองรังกา มีหม้อและควาญขนข้ประจำ เลือกเอาแต่คนที่ดี ๆ
 ถอหอกขนขขข

ต่อชนคักระบวนช่างไปนั้น จึงถึงพวกกระบวนม้า ให้กรมม้าจง
 เร่งรัดจัดเตรียมพลมาให้ครบแสนหนึ่ง จงเลือกสรรกลันเอาแต่ชาติ
 อาชาในย ล้วนเป็นสินธพพาหนะอันว่องไว นายสารถิผู้จะชนชนนั้น ให้
 ถอทั้งธนูศรเกาท้ณท้ทุก ๆ คน

อำมาตย์ทั้งหลาย เรียกจตุรงคเสนาสี่เหล่าให้มาประชุมตั้งกระบวน
ทัพหน้าพระลานหลวงเสร็จแล้ว จึงกราบทูลพระราชอาให้ทรงทราบ
พระสุวรรณวงศ์ราชาเสด็จไปทูลลาพระราชมารดาแล้วพาอัครมเหสีและ
สนมনারีแสนหนึ่งกับพระราชกุมาร ให้ยกพยุหยาตราแต่พระนครเข้าไป
ยังมหาวัน กระบวนทัพหน้าเสด็จไปครั้งนั้นนับไตร่สามเดือนจึงถึงอริญจบุรี
รับสั่งให้หยุดจตุรงคเสนาทิ้งกองทัพเสร็จแล้ว จึงแต่งราชทูตให้นำ
ราชสาส์นไปถวายพระเจ้ายสกราช สำนักราชสาส์นนั้นมีความว่า
แน่ทำวยสกราช เรานามว่าสุวรรณวงศ์ ยกพลนิกายมาถึงสี่หก
อีกโขเกนี้ พระองค์จะใคร่รบก็เชิญยกพลนิกายออกมารบกับเรา
ถ้าจะไม่รบจงยกราชสมบัติให้เราเสียโดยดี

คราวนั้น พระเจ้ายสกราชและเสนาอำมาตย์ชาวพระนครเป็นอันได้
ทราบความแล้ว ก็พากันตระหนกตกใจกลัวโจษกันออกอองคณังไป
ฝ่ายพระนางเอกปฐพีจึงทูลพระสุวรรณวงศ์ราชาสามิว่า หม่อมฉันจักไป
สอยสวนวารณาจิตต์ของพระราชบิดาก่อน ครั้นพระสุวรรณวงศ์ราชา
ทรงอนุญาตแล้ว พระนางเธอก็แปลงเพศเป็นสตรีเชื้อใจ เข้าไปภายใน
นครประภัสฐานอยู่ชานชลาลอง

ฝ่ายอินเตปุกริกนารีและทาสีทั้งปวง เห็นพระนางเอกปฐพีก็จำได้
พากันตรงเข้าสวมกอดขาทยบุคคลแล้วร้องไห้ ข้างพวกก็รีบไปกราบทูล
พระราชอาว่า ข้าแต่สมมติเทวตา พระนางเอกปฐพีเทวีเสด็จกลับมา
แล้ว ฯ เออ เทียนลูกเราอยู่ไหน ฯ เสด็จอยู่ที่ชานชลาลอง พระราชา
สภัยแล้วทรงพระโสมนัส จึงเสด็จไปหานางเอกปฐพีเทวี ทรงกอดรัด

และจุมพิต แล้วพาเสด็จไปยังปราสาทแล้วตรัสถามว่า แม่เอกปฐณี
 หนีบิคาไปแล้วไปอยู่ที่ไหน ฯ ข้าแต่พระบิคา พระองค์ประหารชัยได้
 หม่อมฉันแล้วหม่อมฉันหาที่พึ่งมิได้ เทยวชิตเซไปอาศัยอยู่ในขุณยิตคาม
 จะหาอาหารเลี้ยงท้องก็ทั้งยาก ต้องลำบากด้วยการทำน้าย่าง ค้ำขาย
 กินบ้าง และทำการอื่น ๆ เลี้ยงชีวิตบ้าง ภายหลังหม่อมฉันได้พรวนยา
 คนจนเป็นสามิ บิคนหม่อมฉันทราวย่าข้าศึกมาตีคเมือง หม่อมฉันกลัว
 เหลอเกินจึงรีบมาเฝ้าพระราชบิคา ฯ เคยวนสามิของลูกอยู่ที่ไหน ฯ
 สามิของหม่อมฉันเป็นพรวนยาเระเระไม้กล้าเข้ามาเมืองนี้ บิคนเขาทั้ง
 หม่อมฉันเสียแล้วหนีเข้าป่าไป หม่อมฉันผู้เดียวจึงเซซงมาณเมืองนี้ ฯ
 แน่แม่เอกปฐณี สามิของลูกเป็นผู้ชำนาญศิลปะยิงธนูแม่นคั่นก ลูกรัก
 จึงรีบไปติดตามรีบเข้ามา บิคาจะให้รีบกับพวกข้าศึกคราวนี้ ฯ ข้าแต่
 พระบิคา ถ้ากระนั้นขอพระองค์จึงให้ห่มมหาชนไปกับหม่อมฉันเดี๋ยวนี้
 พระเจ้าสกราชจึงให้หาเสนาบดีมาสั่งว่า ให้รีบจัดพลโยธา
 ให้มาก ไปพร้อมกันลูกของเราออกไปรบสามิของเขาเข้ามาหาเราที่
 เสนาบดีรีบพระราชดำรัสแล้ว จึงให้จัดจตุรงค์เสนีสี่เหล่า คือ เสนาข้าง
 เสนาม้า เสนารถ เสนาบทจรเคียวเท้า พร้อมเสร็จแล้วจึงกราบทูลให้ทราบบ
 พระราชาเชิญพระราชธิดาให้สร่ง และให้ทรงเครื่องล้ำอาง ให้เสวย
 พระกระยานานารสเสร็จแล้ว รีบสั่งให้สนมนำวและวรรณทาสีตามเสด็จ
 นางเอกปฐณี ให้ประทับณมงคลรถส่งไปพร้อมกันโยธาทั้งหลาย
 พระนางเอกปฐณีเทวี เสด็จไปถึงสำนักพระราชสามิแล้ว จึงทูล
 สภาพที่พระราชบิคามีพระหฤทัยคแล้วให้ทรงทราบแล้วทูลว่า บิคน

พระราชบิดาจักพลโยธาให้มารับพระองค์เข้าไปเฝ้า และพระนางก็จัดการ
 เลี้ยงพวกโยธาบรรดาที่มากับพระนาง และพวกโยธาบรรดาที่มากับ
 พระราชสามีให้อิมหน้าควยเข้าน้ำจิ้มมีงสาและสุรายนเสร็จ จึงเชิญ
 เสด็จพระราชสามีให้เข้าไปเฝ้าพระเจ้ายสกราชบิดา พระสุวรรณวงศ์ราชา
 พร้อมควยมเหสีหกนางกับพระปुरुวงศ์โอรส ขึ้นประทับมงคลคชาเสด็จ
 โดยพระเกียรติยศ ส่งงามปรากฏดังท้าวสักเทวราช อันสะพรึบพร้อม
 ล้อมควยนางเทพอัยสรณะนั้น ครั้นเสด็จถึงประตูราชนิเวสน์แล้ว จึงเสด็จ
 ลงจากหลังคชาค้ำเนียรเข้าไปเฝ้าถวายอภิวาท พระเจ้ายสกราชและอัคร
 มเหสีสลวดีเทวี พระราชมเหสีหกนางของพระสุวรรณวงศ์กับพระปुरु
 วงศ์โอรส ก็พากันประณทน้อมเคียรถวายบังคมพระเจ้ายสกราชและ
 พระสลวดีเทวี

พระเจ้ายสกราชและพระสลวดี ทรงอุมพระราชনীติแล้วประทาน
 พรว่า พระনীติอาจอย่ามีโรคาพาธและขอให้พ่อจึงมีอายุยืนเถิด แล้วทรง
 คำรสถามพระนางเอกปรีดิ์ว่า แม่เอกปรีดิ์ไหนแม่จึงได้อัครราชสามี
 และได้ทอัครมเหสีเล่า พระนางเอกปรีดิ์จึงทูลความตามลำดับแต่ต้น
 มาว่า ข้าแต่พระราชบิดาหม่อมฉันรับราชอาชญาของพระราชบิดาแล้ว
 พลัดพรากจากพระราชบิดามารดา อนาถาแต่ผู้เดียวเที่ยวไปยังมหาวัน
 นัยใต้สามเดือนจึงบรรลุถึงป่าหิมพานต์ หม่อมฉันได้อาศัยอยู่ในสำนัก
 พระทาสใต้ ขัหนึ่ง จึงพระทาสท่านกรุณาให้เรียนมนต์มณีจินดา
 และให้พระขรรค์แก้วเล่มหนึ่ง ครั้นอยู่ต่อมา หม่อมฉันระลึกถึงพระชนก
 ชนนึงลาพระฤษีจรลีไปยังวันวาน ไปถึงภูเขายาใหญ่แห่งหนึ่งจึงเข้านั่งพัก

ร่วมไม่พอเย็นใจ มียักษ์สองตนรปร่างน่ากลัวจะจับหม่อมฉัน ๆ จึงจับ
 พระขรรค์ชนกวกแหว่งข้อมงกนไว้ด้วยอำนาจพระขรรค์คุ้มครอง ยักษ์
 ทั้งสองก็พากันหลบหนีไป ต่อแต่นั้นหม่อมฉันจรไปย้งนานาวัน หลงทาง
 ไปถึงแดนเมืองไชยวงศ์บุรี นอนหลับอยู่ที่ใต้ต้นไทร พระราชสาม้องคน
 พร้อมด้วยมหาโยธา เสด็จมาตั้งกองทัพหยุดอยู่นอกเมือง ทรงม้ามา
 แต่องค์เดียวเที่ยวประกาศไป ไต่พบหม่อมฉันแล้วพาไป ตั้งหม่อมฉัน
 ไว้ในหอกรมเหษี คราวนั้นหม่อมฉันก็มีความสุข

คราวนั้น พระราชาจิตตวงศ์พระเจ้าอาวของพระราชสามี่ ประทาน
 สรรพากรณ์ให้หม่อมฉัน ทรงขอตัวหม่อมฉันให้เป็นสิทธิของพระองค์
 พระราชสามี่ไม่ยอมอนุญาตให้ ภายหลังคึกกลอุบายใช้ให้พระราชสามี่
 ไปย้งนาคพิภพ เพื่อให้ไปเอาดอกกมุต พระราชสามี่ทั้งหม่อมฉันไว้แล้ว
 ไปย้งนาคพิภพ กลับไปไต่ข่าวสืบนางมาอีก คือ นางสุวรรณมัญญา ๑
 นางสุวรรณเกวรี ๑ นางสุวรรณนาคี ๑ นางรัตนวิมานเทวี ๑ เมื่อพระราช
 สามี่ไปย้งมีไต่กลับ พระราชาจิตตวงศ์รับสั่งหาตัวหม่อมฉันให้ไปเฝ้า
 หม่อมฉันกลัวแต่ชาติสี่มเภท จึงหนีจากนิเวสน์อนาถามาแต่ผู้เดียว
 เที่ยวไปย้งมหาวัน หม่อมฉันอาศัยประสูติโอรสอยู่ริมฝั่งมหานที มี
 ยักษ์สี่ตนมาพบเข้าจะจับหม่อมฉันกับโอรสกิน หม่อมฉันระลึกลงคณ
 พระชนกชนนีและคุณพระฤษีแล้วรำยมนต์มณจินดา ยักษ์สี่ตนก็กลับ
 มีจิตตกรุณา ช่วยพิทักษ์รักษาผลคเปลี่ยนแปลงนกันบำรุงเลี้ยงหม่อมฉัน
 กับโอรสต่อมาอีกเดือนครึ่ง

ทนนพระราชสามิตามมาพบหม่อมฉัน ทรงรับหม่อมฉันกับโอรส
 คำในรถกลับแต่ทนนมา พบบยายแก่นิ่งพายท้ายเรือมา พระราชภคิตา
 ขอโดยสารเรือยายแก่นิ่งมาพร้อมกันโอรสและหม่อมฉัน ครั้นถึงเวลารাত্র
 มืดจกนงแล้ว ยายแก่นิ่งปลุกหม่อมฉันให้ปลุกจากเรือลอยน้ำไป สวมท
 เทวการักษาหม่อมฉันไว้ ช่วยพาขึ้นไปวางไว้งฝั่งนที ในระวางนี้หารู้
 ว่ายายแก่นิ่งเป็นยักษ์ไม่ ครั้นต่อมาอีกเจ็ดแปดวัน พระราชสามิตจับมัต
 ยักษ์ (คือยายแก่นิ่ง) พาไปถึงที่หม่อมฉันพักอยู่จึงรู้ว่ายายแก่นิ่ง
 เป็นยักษ์ พระราชสามิตฆ่ายักษ์เสียแล้วรับหม่อมฉันกลับไปยังพระนคร
 จึงตั้งหม่อมฉันไว้ในทมเหษี

พระราชบิดามารดาและข้าราชการฝ่ายหน้าฝ่ายใน ทราบความ
 แล้วพากันสลทนต์ทศปริเทวนารำไห้ และพากันเบิกบานหรรษา ไต่ให้
 จิตการเลียงพลโยธาและประทานปราสาทให้กษัตริย์ประทัษ ทรงทำมหันต
 สักการยิ่งใหญ่ กษัตริย์ทั้งหลายประทัษแรมอยู่ณอริราชปุรีไต่ บัหนึ่ง จึง
 ทูลลาพระราชบิดามารดากลับไป พระเจ้ายสกรราชจึงรับสั่งแก่นางเอก
 ปุรีนราชธิดาว่า เธอจงกรุณาให้ปุรีนวงศ์กุมารแก่บิดา พ่อปุรีนวงศ์
 จงอยู่ณสำนักไอยกัไอยกาเถิด นางเอกปุรีนจึงกราบทูลว่า ข้าแต่พระราช
 บิดาพ่อปุรีนวงศ์นั้นยังเด็กเล็กมากนัก จึงให้อยู่กับหม่อมฉันไปก่อน
 ต่อเมื่อเธอมีชันษาเติบโตแล้วหม่อมฉันจักส่งมาถวาย ขอไต่ทรงพระ
 กรุณาโปรดเถิดพระเจ้าข้า

เมื่อพระนางเอกปรีดากลายทุลฉนวนแล้ว กษัตริย์ทั้งหลายมี
 พระสุวรรณวงศ์เป็นอาทิ พร้อมกันถวายบังคมลาเสด็จจากอริฏฐบุรีไปยัง
 พระนครของพระองค์ ตั้งแต่นั้นมาชาวพระนครทั้งสองก็ปรองดองสามัคคี
 หามิวาทบาดหมางกันไม่ ได้ไปมาค้าขายติดต่อกันมิได้ มีภยันตราย
 อยู่เย็นเป็นผาสูกสบายทั่วกัน ฝ่ายพระเจ้าสุทโธทนะและเจ้าสุทโธทนะทั้งสอง
 นั้น ได้แต่งราชบริพารการส่งไปถวายพระสุวรรณวงศ์ราชาโพธิสัตว์เสมอ
 ทุก ๆ ปี

ครั้นอุปราชสมัยต่อมา พระนางสุวรรณมัญญาเทวี และพระนาง
 สุวรรณเทวี ได้ประสูติราชโอรสนางละองค์ เมื่อพระราชากุมาร
 ทรงเติบโตใหญ่แล้ว พระราชบิดามารดาก็ได้ส่งพระราชโอรสไปยัง
 สำนักพระไวยกา ฝ่ายพระนางสุวรรณนาคีเทวี และพระนางรัตนวิมาน
 เทวีก็ได้ประสูติพระราชโอรสและธิดา ส่วนพระนางเอกปรีดาก็ได้พระราช
 โอรสอีกองค์หนึ่ง จึงประทานพระนามว่าบุรุษสุวรรณ พระเจ้าสุวรรณ
 วงศ์จึงจัดส่งพระปูลองวงศ์โอรสองค์ใหญ่ ไปยังสำนักพระไวยกา
 ไวยกั ณะพระนครอริฏฐบุรี ฝ่ายพระนางสุจิตราเทวี ได้ประสูติ
 พระราชธิดาองค์หนึ่ง จึงประทานพระนามว่าสุวรรณจิตรา นางสุวรรณ
 จิตรานี้รูปร่างสวยงามเปรียบกับนางเทพอัปสรสวรรค์

จำเดิมแต่พระเจ้าสุวรรณวงศ์ โพธิสัตว์ ได้ดำรงสิริราชสมบัติ
 มาแล้วนั้น พระองค์ทรงบำเพ็ญมหาทานแก่สมณพราหมณ์และวงศก
 ยาจก บริจาคพระราชทรัพย์บำเพ็ญทานวันละหกแสนทุกวัน ครั้น
 ภายหลังทอดพระเนตรพระสีกขาวแล้ว จึงมอบราชสมบัติให้แก่

พระราชโอรสปรณสุวรรณ ส่วนพระองค์นั้นทรงผนวชเป็นฤๅษี บำเพ็ญ
ฌานาภิญญาให้เกิดเต็มทมิโลเลียม ครั้นสิ้นพระชนมายุแล้ว ก็
ไต่เสด็จไปสู่พรหมโลกวิมานสวรรค์

ฝ่ายว่าพระราชโอรสปรณวงค์นั้น เมื่อเสด็จออกด้วยพระไอยกา
มีพระชนม์พรรษาโตสียหกขแล้วทรงดำริว่า เรายังมิได้ศึกษาศิลปะ
ให้เชี่ยวชาญแล้วจะครองราชสมบัติหาควรไม่ เราจักทูลลาพระไอยกา
ไปสู่ยา เสาะหาพระคยาสขอเรียนศิลปะจึงจะดี ดำริแล้วจึงไปทูล
ความคำรินั้นให้พระไอยกาทรงทราบ พระไอยกาทรงอนุญาตแล้ว
พระปรณวงค์ก็ถวายบังคมลาทรงพระขรรค์แก้ว แล้วก็เสด็จไปแต่
พระองค์เดียวบรรลุดงบริเวณอาศรมพระคยาสองคหนึ่ง

แท้จริง พระคยาสนนั้นอยู่ณอาศรมริมสระไบกขรณี วันหนึ่ง
พระคยาสนนั้นได้เห็นดอกเกตุคอกหนึ่งแปลกตา จึงเก็บเอามายังอาศรม
พบนางกุมาริกาอยู่ในดอกเกตุคอกนั้นคนหนึ่ง ก็ดีใจจึงเลี้ยงนางกุมาริกา
นั้นไว้ ไต่เอานิ้วมือใส่ในปากนางกุมาริกาซึ่งธารากยังเกิดมีขน นางกุมาริกา
ก็ขึ้นอยู่ด้วยของคูลิธารวา พระคยาสให้ชื่อนางกุมาริกานั้นว่าสุวรรณ
เกตุคอก นางสุวรรณเกตุคอกมีอายุโตสียหกข ไต่ไปเก็บขนานาขยผา
ในขามาร้อยเป็นพวงมาลา ห้อยไว้ณยอดไม้ข้างตามกิ่งไม้ข้าง
นางไต่ทำทงนี้ด้วยมาคิดว่า มาตุคามมาอยู่กษฤๅษีหาควรไม่ ถ้าว่า
บุรุษคนไรมาถึงทนแล้ว เห็นพวงมาลาที่ห้อยไว้ รู้ไต่ว่าสัตว์รัก
มีอยู่แน่แล้ว จักไปหาพระคยาสขอเราไต่พาไปเถิด

ขุณฺณาสชาตก

เมื่อพระปฐมวงค์เสด็จไปถึงทนนแล้ว ทอดพระเนตรเห็นพวง
 มาลาแล้วดำริว่า สัตว์แก้วจกม้อยแฉวน ทรงดำเนิรไปตามทาง
 จนถึงอาศรมพระคายนส ครั้นถึงเวลาเย็น พระคายนสกลับจากข่า
 มานั่งพักอยู่หน้าชานอาศรม พระราชกุมารก็คลานเข้าไปใกล้ยก
 หัตถ์ถกรายไหว้พระฤษี ๆ จึงถามว่า พ่อหนุ่มน้อยมาแต่ไหน ฯ ข้าพเจ้า
 มาแต่อริฏฐบุรุษ จะมาขอเรียนศิลปะในสำนักพระมุนีโตแล้วจกกลับ
 ไปเมืองนั้นอีก พระคายนสกรับพระราชกุมารนั้นไว้ ให้อยู่ศึกษาศิลปะ
 จนสำเร็จตลอดถึงที่สุดจขหมตหาเศษขมิได้

ก็คราวนั้น มีนางมาตวหนึ่งมาทางอากาศ นำเอาลูกมาตวหนึ่ง
 มาปล่อยไว้ใกล้อาศรมพระคายนส แล้วกลับไปยังหิมพานต์ ที่ตน
 เคยอยู่มีได้กลับมา ลูกมาตวนั้นก็โตเล่นด้วยกับพระราชกุมาร
 เลยเป็นคู่ร่วมชีวิตกันต่อไป พระราชกุมารทรงศึกษาศิลปะโตเสร็จแล้ว
 จึงอ่ำลาพระคายนสว่า จะกลับไปยังนครของพระองค์ พระคายนสจึง
 ให้นางสุวรรณเกตกาเทวี ๑ ลูกมาตว ๑ พระขรรค์เล่ม ๑ แก่พระ
 ราชกุมารไป

พระปฐมวงค์ราชกุมารนั้น นมัสการลาพระคายนสแล้วเชิญนาง
 สุวรรณเกตกาชนประทัยลงมาพร้อมด้วยพระองค์ อัสครก็พาเหาะไป
 ฌอากาศ เมื่อพระราชกุมารเสด็จไปคร้งนั้นสนวนยงค์คำ ทรงลำบาก
 อ่อนเพลียลงมาก ทอดพระเนตรเห็นมหานิกโรตตนหนึ่งเป็นทรมเย็น
 จึงตรัสแก่ม้าว่า พม่า พิงพานองหยุดที่โตตตนไทรนก่อน ฯ ข้าแต่

พระมหाराช ทตรองนเห็นทไกลชคตคตต่อเขตคคแดนของกาฬยักษ
 พระองค์อย่าไคหยุคพักเลย พระเจ้าชา ๆ พมา น่องหากลวยกษไม่
 มานนจึงลงจากอากาศแล้วให้พระราชกุมารและพระเทวีหยุดพักตามประ
 สงค พระปรณวงศกษพระเทวีทรงประทัยเสวยนทานาหาร แล้วบรรทม
 หลบอยู่ณที่นั้น มานนก็เที่ยวไปหาอาหารยังหาทันทว่าจะกลับมานไม่
 คราวนั้น ท้าวกาฬยักษเสวยสมบัตอยู่ณยกชนครภูมิภูเขากาล
 ภูฏบรรพต ราชธิดาของท้าวกาฬยักษนั้นนามว่าสุวรรณฉริ มีรูป
 สวยงามเปรี๊ยนางอัสสร ฉคนวันนั้นกาฬยักษราชไปข่าหิมพานต์
 กษยักชเสนา เวลาไกลสว่างจึงกลับมาถึงตนนโคธนั้น ไคเห็นสอง
 กษตริยบรรทมหลบอยู่ไคตนไทรนิกในใจว่า ครุณมนุษย์เหล่านี้มาแต่
 ไไหน จึงมานอนหลบอยู่ทน คิคแล้วก็เข้าไปไกล ไคเห็นนางสุวรรณ
 เกตกาเทวมิจิตตรักใคร่ จึงเขามนต์พญาให้ตองกายาเทวี เห็นว่า
 หลบสนทคจึงอุ้มนางสุวรรณเกตกาเทวี พาเหาะไปยังกาลภูฏบรรพต
 วางนางลงไว้ ในปราสาทของตน

ครันรุ่งสว่างแล้วท พาชินนกลับมาถึงจึงเห็นพระปรณวงศ
 ทรงหลบอยู่องค์เดียว มีไคเห็นนางสุวรรณเกตกาเทวก็ตกใจ จึงปลุก
 ให้พระราชกุมารตนจากนิตรา พระราชกุมารมีไคเห็นนางสุวรรณเกตกา
 เทวจึงตรัสถามพาชว่า แม่สุวรรณเกตกาหายไไหน ๆ หม่อมฉน
 ไม่รู้ ๆ เออถ้าเช่นนั้นเรามาช่วยกันตามให้พบ ตรัสคังนแล้วพระ
 ราชกุมารกษพาช เทียวตะโกนเรียกหาไปก็หาไคฟังคำขานรับไม่

เธอก็ปรึกษากันว่า ธรอยกาพย์กษัตริย์จะลักเอาไปแน่ พาทย์จึงทูลว่า หม่อมฉันจะขอรับอาสาตามไปพบจักรบกับกษัตริย์ แล้วนำนางเทวีมาถวายให้จงได้

พระปฐมวงศกุมารจึงขึ้นประทัยณหลังพาทย์ เหาะไปถึงกาลกฐนบรรพตเมืองยักษ์ ประคิษฐานอยู่บนอากาศแล้วประกาศแก่กาพย์กษัตริย์ว่า แน่ะท่านกาพย์กษัตริย์ ทำไมท่านไปลักเอาเมียของเรามา ท่านจงรีบส่งเมียของเราให้เสียโดยคืบ ถ้าท่านไม่ส่งเมียของเรามาให้แล้วไซ้ชีวิตของท่านจักบรรลัยลงณกาลบัดนี้ กาพย์กษัตริย์สทภัยคำปกาลิตดังนั้น จึงตอบว่า ท่านยังอาจเข้ามาในเขตต์แดนของเรา หาได้ขอกแก่เราผู้เจ้าของเขตต์แดนไม่ เราไม่ฆ่าท่านเสียนั้นคืบกหนา กล่าวดังนั้นแล้วก็หยิบกลองทองเคีรออกปราสาทไป

ฝ่ายนางสุวรรณเกตกาเทวี ไต่ย็นเสียงพระราชสามีกตกใจตนขนรู้สึกตนว่าเรามาอยู่ในอำนาจของยักษ์ นางจึงสวมแหวนก้อยเข้ากับองค์ เหาะไปสู่สำนักพระราชสามี แท้จริงแหวนก้อยวงนั้น เป็นของเกิดกับสำหรับนางสุวรรณเกตกา มีคุณานุภาพมาก ถ้าหากนางสุวรรณเกตกาปรารถนาจะเหาะไปยังอากาศไซ้ นางสวมได้เข้าแล้วต้องการจะไปที่ไหน แหวนก้อยนั้นก็พาไปให้ถึงที่นั้น ถ้าหากว่าข้าศึกเหล่าใดยกมารบไซ้ นางต้องการจะรบกับข้าศึกเหล่านั้นั้น ปรารถนาจะให้ตายหรือจะมีให้ตาย ก็ใช้ให้แหวนนั้นไปรบตามประสงค์ใดทุกอย่าง ถ้าหากว่านางต้องประสงค์เงินทองเป็นต้นไซ้ ถ้าเอาน้ำหอมมารบแหวนนั้นแล้ว เงินและทองเป็นต้นก็เกิดมขนให้ ไต่สมประสงค์

เพราะเหตุคังนั้นนางสุวรรณเกตกานกว่า เราจักขว่างแหวนไปให้ฆ่า
ยักษ เกรงว่าพระราชสามจะลำบาก ด้วยกำลังยักษพวพนกันอยู่
กับพระราชสาม นางคคคังนงนกรอช้อย ด้วยประการฉะนี้

ขณะนั้น พาชจึงเชิญให้พระราชกุมารเสด็จลงจากหลังของตนแล้ว
แผ่นเข้าท่ายทอขยักษตัวต่อตัว ทรงเขาถบยักษทวยเทาหน้า ยักษควา
ตระของเหล็กตภาช ถอยทต่างรบรบกันหาแพและชนะกันไม่ พระ

บูรณวงศ์กุมารนกว่า ถ้าหากยักษขบขงเหียนมาไคไซร มาของเรา
กจักพายแพยักษ ทนไคนนยักษกขบขงเหียนมาไวไคคังพระทัย
นก พระราชกุมารจึงสอออกแผลงศรไปให้ฉะเพาะถูกกาพิยักษ

ลูกศรถูกกายชกซ้ายทะลุออกทางข้างขวา โลหิตยักษไหลอาบนองไป
แต่ยักษหาปล่อยขงเหียนมาไม่ พระราชกุมารตรัสกับพระเทวีว่า
เธอจงช่วยมคยักษนั้นด้วยนาคบาศณกาลขตน

นางสุวรรณเกตกาทอวจ อธิษฐานขว่างแหวนไปว่า แหวน
ของเราจงกลายเป็นนาคบาศ ขบยักษมคเสียดขตน แหวนนั้นกลายเป็น
เป็นนาคบาศขบยักษมคไว แต่ยักษขงหาปล่อยขงเหียนมาไม่ จน

ยักษถึงความเวทนามากอ่อนกำลังลง เมอจะอ่อนวอนขอชีวิตไว จึงพูดว่า
ข้าแต่พ่อ พอจงให้ชีวิตแก่ข้าพเจ้าเถิด อย่าไคฆ่าข้าพเจ้าเสียดเลย
ข้าพเจ้าจักยอมยกนางสุวรรณคริตาของข้าพเจ้าให้แก่ท่าน พระบูรณ

วงศ์กุมารสคยค้ายักษวังวอนขอโทษคังนั้น ก็มีพระหฤทัยกรุณาตรัส
แก่พระราชเทวีว่า เธอจงให้ชีวิตแก่ยักษเถิด นางสุวรรณเกตกาทอ

จึงตรัสเรียกให้แหวนก้อยนั้นกลับมา อังคิมุทิกาก็กกลับมาสวมนิ้ว
หัตถาพระเทวี กาพย์กษัตริย์พ้นจากชวตอันตราย

กาพย์กษัตริย์จึงเชิญพระราชกุมารกับพระเทวีให้ชนประทับณยกษ
ราชบัลลังก์ พระราชกุมารตรัสสั่งพาชว่า พาช พึงไปหาอาหารกิน
ตามสหายก่อนแล้วจึงกลับมา พาชนั้นกล้าไปยังทมิฬหญาและน้ำตาม
ผาสูกของตน ฝ่ายกาพย์กษัตริย์จึงให้หาตัวนางสุวรรณครีธามาแล้ว
ให้อภิวัต พระราชกุมารอภิเษกให้เป็นชายาของพระราชกุมารแล้วยกราช
สมบัติกึ่งหนึ่งถวายพระราชกุมาร แล้วมอบยกขุมารหารอภัยกับทิพ
ปราสาทถวายแก่นางสุวรรณเกตุกาเทวี พระปฐมวงศ์กุมารกับพระราช
เทวีเสวยทิพย์ชอยที่เมืองกาพย์กษัตริย์สามเดือน

ก็ครานั้น พาชเที่ยวไปข่าหิมพานต์เพลิดเพลินไป ครั้นระลึก
ถึงพระราชกุมารจึงกลับมาเฝ้าแล้วทูลเตือนว่า ข้าแต่สมมติเทวา พระ
องค์เสวยทิพย์ชอยที่เมืองยกษัตริย์นานแล้ว พระอภัยกายน่าจะระลึกถึง
พระองค์ พระปฐมวงศ์จึงตรัสว่า ชนก็คิดถึงพระอภัยพระอภัยกา
แต่หากรอคอยทำพาชชอยว่ามาเมื่อไรก็จะพากันกลับไป ตรัสแล้ว
เสด็จไปยังสำนักกาพย์กษัตริย์จึงทูลว่า ข้าแต่เทวราช ยศนหม่อมฉัน
ระลึกถึงพระอภัยพระอภัยกา ไม่ทราบว่าความสุขทุกข์ของท่านจะเป็น
อย่างไร หม่อมฉันจึงทูลลาไปเยี่ยมพระอภัยพระอภัยกา พระยากาพย์กษ
ัตริย์ตอบว่า ทูกรพ่อ พ่อจงพาพลโยธาและขาริจาริกาทั้งหลายไปโดย
ทางปฐพี แล้วคำรัสสั่งยกขเสนายก ให้เกณฑ์พลนิกายแสนหนึ่งให้มา
ประชุมพร้อมกันณทศมาคม ยกขเสนายกจึงรวบรวมพลนิกายตาม

ขัญชาพระยายักษ์ ให้มาประชุมพร้อมกันณยักษ์สมาคมเสร็จแล้ว พระยา
 กายักษ์จึงประกาศสั่งพลโยธามียักษ์เสนาบดีเป็นต้นว่า คุกกรท่านผู้
 เจริญทั้งหลาย พวกท่านทั้งหลายไปกับพระเจ้าลูกเธอคราวนี้ ขออย่าได้
 แสคง รุกกายและกิริยาอาการเป็นยักษ์เลยจงพากันแปลงกายให้ละม้าย
 เหมือนเทวดาจงประดับกายาด้วยนानาภรณ์วิจิตร จงทำให้เหมือนเทวดา
 อันอย่างออกจากดาวดึงส์พิภพฉะนั้น ยักษ์โยธาทั้งหลายถวายคำนับรับทำ
 ตามขัญชาพระยากายักษ์ทุกประการ

ฝ่ายปฐมวงศ์กุมาร อภิวัตพระยากายักษ์เสร็จ จึงเสด็จ
 พร้อมด้วยนางสุวรรณเกตุกาเทวี มีหม่มยักษ์เสนาและยักษ์บริวาริกานาฏ
 กิตติและยักษ์วรรณทาสีแวคล้อมเป็นบริวาร คมนาคารจากยักษ์นคร
 พระองค์ทรงประทับณหลังอัสตรเสด็จไปเบื้องหน้า สองพระมเหษชน
 ประทับณกุฎาคารร่วมหลังเคียงกันเสด็จไปณเบื้องหลัง สามกษัตริย์
 เสด็จไปครองบนสันสามราตรีจึงบรรลุดังกรุงอริฏฐบุรี พระปฐมวงศ์จึง
 ตรัสสั่งให้หยุดตั้งกองพลโยธายักษ์อยู่ณภายนอกนคร พระองค์ทรงพา
 มเหษทั้งสองกษัตริย์กษัตริย์ เสด็จเข้าไปในบุรีจนกระทั่งถึงพระ
 ลานหลวง

ชาวพระนครทั้งปวงเห็นรูปหญิงงามเพริศพิริวงค์ทั้งเทวธิดา ต่างก็
 พากันตามมาพริ้งพริ้วดูไม่อึดใจเลย พระปฐมวงศ์ทรงพาสองมเหษ
 เสด็จขึ้นยังปราสาทพระอัยการาชถวายอภิวัตแล้วประทับอยู่ จึงให้สอง
 พระมเหษถวายอัญชลีพระอัยกาอัยกีแล้วทูลว่าข้าแต่สมมุติเทวดา นางที่

ถวายบังคมองค์คนมนามว่าสุวรรณเกตกา นางทถวายบังคมบาทองค์คน
นามว่าสุวรรณศิริ

ฝ่ายพระอัยกัทรองปรามาสนฤชฎางค์นางเทวทั้งสององค์ แล้วคำรัส
ว่า พระนัคคาสองราอุตสาหะตติคตามราชสามี่มาถงนคินกหนา แล้ว
ประทานพรแก่สองนคคา ส่วนพระอัยกาจึงคำรัสถามพระปรณวงค์ว่า
คกรหลานรคสองเทวนเป็นบุตรคใคร หลานทำอย่างไรจึงได้พามาถ
ยคคน พระปรณวงค์จึงกราบทลพระอัยกาว่า นางสุวรรณเกตกานพระคายส
มุน่ทานเลียงไว้ทานยกให้หม่อมฉน นางสุวรรณศิริองค์คนเป็นราชธิดา
พระยากาพยักษั ๗ ประทานให้เป็นชายา หม่อมฉนจึงพามาถวายบังคม
บาทยุคลพระอัยกา

พระเจ้ามหวองค์อัยกาจึงตรัสว่า อัยกาจะอภิเชกหลานและ
ตงสองเทวไว้ ในคิมเหษมอชราชสมบัตให้แก่หลาน แล้วตรัสสั่งเสนาชค
ว่าให้เสนาชคคิจสร้างโรงราชากิเชกมาลก เราจะทำการราชากิเชกพระ
เจ้าหลานของเรา เสนาชคคิบพระราชคำรัสคิบให้จคราชากิเสกมาลกแล้ว
เสร์จตามพระราชประสงค์ ฝ่ายพระเจ้ามหวองค์จึงตรัสถามพระปรณวงค์
ว่ายคชเสนาตามหลานมาข้างหรือไม ๗ ข้าแต่พระมหาราช พวกยคชเสนา
ตามหม่อมฉนมามากมาย หม่อมฉนให้พวกยคชเสนาทั้งหลายพักอยู่
นอกเมือง ๗ ถ้ากระนั้น เราควรจคจคทให้เขาพักแล้วข่ารุงเลียงเขา
ให้ อิมหน้าสำราญ ค้วยอั้นนะปานาหารและมัจฉมังสทั้งสุรายาน ๗
ข้าแต่พระมหาราช พวกยคชเสนาหาขวิโภคอาหารของมนุษย์ไม่
เพราะฉนั้น ฝ่ายเราไม่ต้องเลียงพวกยคชเสนาเลย

พระนางสุวรรณเกตุกาเทวจึงทูลพระราชสามีว่า เหตุไรพระองค์ จึง
 ทูลดังนี้ พวกยักษ์เสนาเขาจะพากันตีเตียนไต่ว่า พวกเราไป
 ดึงอริฏฐูบริ หาไต่บริ โภคอะไรแต่สักสิ่งหนึ่งไม่ เพราะฉะนั้นพระองค์
 จึงตรัสสั่งให้ปลุกปานมาลากลับหลังหนึ่งไว้ การเลี้ยงคอาหารพวกยักษ์
 เสนา จึงเป็นภาระธุระของหม่อมฉัน ๆ จะจัดการให้เรียบร้อย มิให้
 พวกยักษ์เสนานินทาตีเตียนไต่

พระเจ้ามเหศวรทรงดำริว่า นางสุวรรณเกตุกาเจรจานถูก
 ต้องสมควรนักหนา จึงตรัสสั่งอำมาตย์ทั้งหลายให้ระดมกันปลุก โรงปาน
 มาลากลับหลังกว้างใหญ่ ให้แวควงด้วยม่านลายต่าง ๆ ให้ปลุก
 ด้วยน่านายจลรณ และให้จัดแจงน่านายบรรณาการเสร็จแล้วรีบสั่งให้ยักษ์
 เสนามาตั้งประชุมพร้อมกันใน โรงปานมาลาก คราวนั้นนางสุวรรณ
 เกตุกาเทว จึงถอกอำมระรงค์จากองคลีประพรมด้วยน้ำหอมแล้ว นาง
 นิกจะเอาสิ่งใดสิ่งหนึ่งนั้นก็ปรากฏมีขนทุกสิ่ง สิ่งของเครื่องบริโภคน
 เป็นต้นก็เพียงพอแก่พวกยักษ์เสนามนุษยเสนา และยักษ์บริษัทยมนุษย์
 บริษัทยโคชคชของเลย บริษัทยทั้งหลายมียักษ์เสนาเป็นต้น พากัน
 อยู่เย็นเป็นผาสุกตั้งใจระวังรักษาพระราชกุมารและพระเทวี มิให้อานาทร
 ร้อนพระหฤทัย พระอัยกาจึงอภิเษกพระปुरुวงศ์พร้อมด้วยสองเทวี
 แล้วทรงมอบราชสมบัติแก่พระปुरुวงศ์ ๆ ทรงพระนามปรากฏว่า
 ปुरुวงศ์ราชา ตั้งแต่นั้นมา

พระปुरुวงศ์ราชาทรงอนุสาสน์มหาชน ให้บำเพ็ญทานและให้ตั้ง
 อยู่ในศีล ภายหลังจึงสั่งยักษ์เสนาและยักษ์อื่นให้กลับไปยังกาลกฏบวรพต

บุรี ส่วนพระองค์ทรงระลึกลงพระชนกชนนีแล้วทูลลาพระอัยกัถยกา
 พาสองราชมเหสีกลับไปยังชัวยวงศนคร จึงพร้อมด้วยสองมเหสีถวาย
 บังคมพระราชชนกชนนี รัชมาตบุษิตราโชวาทแล้วทูลลาพาสองมเหสี
 กลับยังอริยบุรี เสวยราชสมบัติโดยธรรมโดยเสมอ และทรงบำเพ็ญ
 ทานสมาทานศีลเป็นพลเหตุแรงกล้า เมื่อสิ้นพระชนมายุแล้ว ก็มี
 สวรรค์เป็นที่ไปภายหน้า

สตุถา อิมิ ธมฺมเทสนิ อahrtiva สมเด็จพระบรมศาสดา
 ทรงนำธรรมเทศนานั้นมาแล้วจึงตรัสว่า ทูกรภิกษุทั้งหลาย สุปฺพท
 ราชาใครจะฆ่าตถาคต แต่ไม่อาจจะฆ่าตถาคตได้หาใช่แต่ชาตินี้ไม่
 แม้ในชาติก่อนก็ใครจะฆ่าตถาคตแต่ไม่อาจจะฆ่าได้ดังนี้ แล้วพระองค์
 จึงประกาศอริยสัจสี่ เมื่อจบอริยสัจแล้วบริษัทธิภิกษุเป็นต้น ได้เกิด
 ธรรมจักขุผลมรรคผลมีพระโสดาปัตติผลเป็นต้น สมเด็จพระทศพลจึง
 ประชุมชาคกว่า พระเจ้าจิตตวงศราชาในกาลนั้นมาเป็นสุปฺพทราชา
 นางสุจิตราเทวีในกาลนั้น ได้มาเป็นนางชนบทกัลยาณี นางสุวรรณมัญญา
 เทวีในกาลนั้น ได้มาเป็นนางรพินันทาเทวี พระราชบิดาของนางสุวรรณ
 มัญญาเทวีในกาลนั้น ได้มาเป็นเจ้าอมิโตทนะ นางสุวรรณเกวีเทวีในกาล
 นั้น ได้มาเป็นนางสิริมา พระราชบิดาของนางสุวรรณเกวีในกาลนั้น
 ได้มาเป็นเจ้าสุโกทนะ นางสุวรรณนาคีเทวีในกาลนั้น ได้มาเป็นนางสมนา
 เทวี วรรณนาคราชาในกาลนั้น ได้มาเป็นกาลุทายี พระยาครุฑในกาล
 นั้น ได้มาเป็นภิกษุเทวทัต วิชาธรในกาลนั้น ได้มาเป็นโกกาสกภิกษุ
 รัตนวิมานเทวีในกาลนั้น ได้มาเป็นนางวิสาขา ยสกราชาในกาลนั้น

๘ สุวรรณวงศ์ชาตก

ไต่มาเป็นท้าวมหานาม สัตว์เทวีในกาลนั้น ไต่มาเป็นมหาปชาบดีโคตมี
ปุณณวงศราชาในกาลนั้น ไต่มาเป็นมหาโมคคัลลานะ พระคายนผู้เลี้ยง
นางเอกปฐวีในกาลนั้น ไต่มาเป็นพระสารีบุตร นางสุวรรณเกตกาทู
ในกาลนั้น ไต่มาเป็นนางอุบลวรรณณา พระคายนผู้เลี้ยงนางสุวรรณ
เกตกาทูในกาลนั้น ไต่มาเป็นพระมหากัสสปเถระ กาฬยักษราชาใน
กาลนั้น ไต่มาเป็นพระมหากัจจายนะ นางสุวรรณคีรีเทวีในกาลนั้น
ไต่มาเป็นนางสุปยวาสา นางผู้เลี้ยงในกาลนั้น กลับมาเป็นนาง
จิณฺฆมาณวิกา พระโอรสของสุวรรณมัญญาเทวีในกาลนั้น ไต่มาเป็น
พระอานนทเถระ พระโอรสของนางสุวรรณเกวี่เทวีในกาลนั้น ไต่มาเป็น
พระอุปนตย์ ปุณณวงศราชาในกาลนั้น ไต่มาเป็นพระราหุล ท้าวสักก
เทวราชในกาลนั้น ไต่มาเป็นพระอนรุทธเถระ นางเอกปฐวีเทวีในกาลนั้น
ไต่มาเป็นมารดาพระราหุล พระราชมารดาบิดาในกาลนั้น ไต่มา
เป็นพุทธมารดาบิดา ขริษัทันนอกจากนั้น ไต่มาเป็นพุทธขริษัทัน พระ
สุวรรณวงศราชาในกาลนั้น ไต่มาเป็นเวตถาคต มีพุทธพจน์
ให้ขยลงด้วยประการฉะนี้

จบสุวรรณวงศ์ชาตก

พิมพ์ที่โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร

ตำบลถนนราชพิธ จังหวัดพระนคร

วันที่ ๓๘ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๓๓